

2. Konjunkturtendensene i Norge

Norsk økonomi har vært inne i en sterk konjunkturoppgang siden 2003 og veksten har tiltatt de to siste årene. I 2007 økte BNP Fastlands-Norge med hele 6 prosent sammenliknet med året før, den høyeste veksten siden begynnelsen av 1970-tallet. Veksten i BNP i alt har vært klart lavere i hovedsak fordi petroleumsutvinningen fortsatt faller. Veksten i fastlandsøkonomien har vært bredt basert både når man ser på veksten i de viktigste etterspørselskomponentene og målt ved produksjon etter næring. Sysselsettingsveksten var også rekordhøy

i 2007 og arbeidsløsheten falt ytterligere og kan nå se ut til å være nær en bunn. Inflasjonen målt med konsumprisindeksen (KPI) var lav i 2007, men det skyldtes i stor grad nedgang i elektrisitetsprisene. Den underliggende prisveksten målt med KPI-JAE var 1,4 prosent og klart lavere enn inflasjonsmålet for femte år på rad. Tatt i betraktning den sterke veksten i økonomien de senere årene, er den lave inflasjonen bemerkelsesverdig. Det er nærliggende å vise til gunstige tilbudssideforhold og lav importert inflasjon som hovedforklaringer på dette.

Tabell 2.1. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall for 2005-2007. Vekst fra forrige periode. Prosent**

	2006	2007	Sesongjustert			
			07:1	07:2	07:3	07:4
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger mv.	4,7	6,4	2,7	1,2	1,1	1,4
Konsum i offentlig forvaltning	2,9	3,2	0,7	0,9	1,2	0,3
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	7,3	9,6	-1,1	4,3	4,5	8,2
Fastlands-Norge	7,6	9,2	-1,5	2,7	1,0	11,1
Utvinning og rørtransport	2,9	6,6	-5,3	7,7	8,1	-0,8
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	4,8	6,1	1,4	1,4	1,1	2,9
Ekspport	0,4	3,2	2,3	-2,7	2,8	1,1
Råolje og naturgass	-6,6	-2,4	3,8	-6,4	3,2	-2,7
Tradisjonelle varer	6,2	9,0	4,5	0,1	2,5	4,3
Import	8,1	8,6	-0,8	1,7	3,3	6,3
Tradisjonelle varer	9,6	8,2	1,3	0,4	1,1	3,5
Bruttonasjonalprodukt	2,5	3,5	0,7	1,1	1,5	1,3
Fastlands-Norge	4,8	6,0	1,4	1,9	1,9	0,9
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk	2,6	4,0	1,2	1,3	0,7	0,9
Sysselsatte personer	3,4	3,8	1,0	1,3	1,0	0,8
Arbeidsstyrke ²	2,2	2,9	0,9	1,1	1,0	0,8
Arbeidsledighetsrate, nivå ³	3,4	2,5	2,7	2,5	2,5	2,5
Priser og lønninger						
Lønn per normalårsverk ⁴	4,9	5,6	6,1	5,7	5,4	5,3
Konsumprisindeksen (KPI) ⁴	2,3	0,8	1,0	0,3	0,2	1,4
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ⁴	0,8	1,4	1,2	1,4	1,6	1,6
Eksportpriser tradisjonelle varer	11,4	2,4	-1,7	2,0	-3,0	0,6
Importpriser tradisjonelle varer	4,7	3,5	0,0	0,6	-2,0	-0,8
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	373,4	390,6	86,3	78,1	101,3	124,8
MEMO (ujusterte nivå tall)						
Pengemarkedsrente (3 mnd. NIBOR)	3,1	5,0	4,2	4,6	5,2	5,8
Utlånsrente, banker ⁵	4,3	..	5,3	5,6	6,1	..
Råoljepris i kroner ⁶	413,8	423,4	360,4	414,1	435,3	483,2
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	92,5	90,8	93,2	92,0	89,8	88,4
NOK per euro	8,05	8,02	8,17	8,10	7,92	7,88

¹ Konsum i husholdninger og idelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

² Definert som summen av ledige ifølge AKU og sysselsetting ifølge nasjonalregnskapet fratrukket utlendinger i utenriks sjøfart.

³ Ifølge AKU.

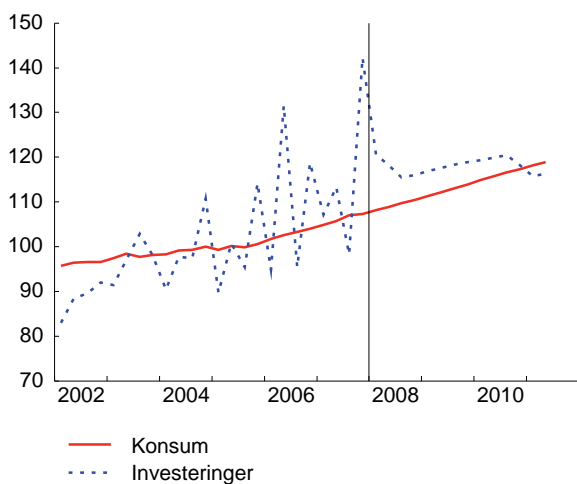
⁴ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁵ I slutten av perioden.

⁶ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.1. **Offentlig forvaltning. Sesongjusterte volumindekser, 2005=100**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Med full kapasitetsutnyttelse i økonomien er det rimelig å regne med at veksttakten i fastlandsøkonomien må bli lavere framover enn den vi har opplevd i de foregående årene. Med økt integrasjon i Europa og høy arbeidskraftsmobilitet, er det imidlertid ikke lett å angi hvor kapasitetsgrensen i norsk økonomi går. Flere forhold på etterspørselssiden tilsier også at vekstutsiktene er svake. Den sterke veksten vi har observert i husholdningenes etterspørsel vil neppe fortsette med samme styrke i årene framover. Det skyldes blant annet at spareraten i husholdningssektoren nå er lav og at det derfor vil skje en korreksjon i pengebruken når vekstutsiktene snur. For det andre er pengepolitikken blitt mer kontraktiv ved at Norges Bank har økt styringsrentene gjennom de to siste årene. Igangsettingen av nye boliger har falt gjennom 2007, og dette vil slå ut i lavere boliginvesteringer framover. I tillegg til redusert vekst i husholdningenes etterspørsel kommer det nå negative impulser fra internasjonal økonomi. Norsk eksportorientert næringsliv vil derfor oppleve mindre impulser fra internasjonale markeder framover. Denne utviklingen vil bli forsterket av at kronekursen kan styrke seg ytterligere og at kostnadsveksten i Norge er høyere enn hos våre handelspartnere. En styrking av kronekursen vil dempe økningen i inflasjonen og samtidig være med på å redusere presset i arbeidsmarkedet. Dette vil etter hvert slå ut i lavere lønnsvekst som også vil dempe inflasjonen.

En periode med svakere vekst i norsk økonomi vil ikke være et stort problem for den økonomiske politikken. På sett og vis ville det motsatte, en fortsatt sterk vekst og en ytterligere forsterking av høykonjunkturen i norsk økonomi, representere en større utfordring. På kort sikt er Norges Banks dilemma en avveining mellom en for sterk krone og ønsket om å unngå for høy inflasjon, se temaboks 2.1 på side 14. Deler av den økte inflasjonen som nå er registrert, og som vil forsterke seg i 2008, skyldes imidlertid tilbudssideforhold og midlertidige forstyrrelser som sentralbanken skal legge mindre vekt

på i sin rentesetting. I finanspolitikken har vi lagt til grunn stabile vekstimpulser framover. Skulle nedgangen bli oppfattet som for kraftig, har myndighetene betydelig frihet til å stimulere økonomien med utgangspunkt i gjeldende retningslinjer for den økonomiske politikken.

2.1. Jevn vekst i offentlig etterspørsel

Offentlig forvaltnings kjøp av varer og tjenester økte med vel 3 prosent fra 2006 til 2007. Det var om lag samme vekst som året før når man holder forsvarets kjøp av fregatter utenom. Veksten i realverdien av stønader til husholdningene, som utgjør om lag en tredjedel av de løpende utgiftene i offentlig forvaltning, økte om lag i samme takt. I all hovedsak har vi lagt til grunn at denne realveksten vil fortsette i hele beregningsperioden fram til og med 2011. Som tidligere antar vi uendrede reelle skattesatser etter inneværende år hvor de vedtatte skattesatsene er innarbeidet i beregningene.

Nysalderingen av statsbudsjettet for 2007 viste at det oljekorrigerte underskuddet er oppjustert, og det er nå grovt sett i balanse. I hovedsak skyldes dette en oppjustering av skatteinntektene som følge av den sterke veksten i norsk økonomi. Dette innebærer at statsbudsjettet nesten ikke trenger overføringer fra Statens pensjonsfond – Utland i 2007. Vi må tilbake til 2001 for å finne en tilsvarende god balanse på statsbudsjettet. Når Finansdepartementet justerer budsjettets inntekter og utgifter for konjunkturelle forhold, vil strukturelt, oljekorrigert budsjettunderskudd antakelig vise et underskudd som er litt lavere enn anslått i Nasjonalbudsjettet 2008. 2007 var det første året siden handlingsregelen for finanspolitikken ble innført hvor det ble brukt mindre enn den forventede realavkastningen av fondets verdi ved inngangen av året. I 2006 brukte man akkurat den forventede realavkastningen.

Ifølge Nasjonalbudsjettet 2008 vil også det finanspolitiske opplegget for 2008 føre til overføringer fra Statens pensjonsfond – Utland som er mindre enn forventet realavkastning. De nye tallene for 2007 viser en budsjettstyrking, som forsterker dette bildet ytterligere. Tatt i betraktning av at norsk økonomi er inne i en sterk høykonjunktur, er denne budsjettpolitikken i tråd med handlingsregelens intensjoner om å foreta en gradvis innfasing av fondsavkastningen samtidig som det tas hensyn til konjunktursituasjonen. Dersom veksten i offentlige utgifter fortsetter om lag som i de foregående årene, innebærer våre anslag at man vil bruke mindre enn fire prosent av fondskapitalen i hele prognoseperioden. Anslagene for verdien av Statens pensjonsfond – Utland ved inngangen til 2008 er om lag 2100 milliarder kroner, eller vel 90 prosent av BNP i 2007. Sannsynligvis vil fondet ved utgangen av 2008 nå en verdi som er svært nær BNP for dette året. Turbulente forhold i verdens finansmarkeder sammen med en styrking av kronekursen vil føre til at fondsverdien øker mindre enn tidligere antatt, mens det at budsjettoverskuddene kan bli litt større enn i 2007, trekker i retning av større vekst i fondet.

Med konstante reelle skattesatser i perioden fram til 2011 og våre forutsetninger om utgiftsveksten er det finansielt rom innenfor handlingsregelen til å svekke budsjettbalansen ytterligere. Vi har imidlertid lagt til grunn jevn og moderat realvekst i utgiftene fordi presset i norsk økonomi kan tilsi moderate impulser fra finanspolitikken. Skulle tilbakeslaget i norsk økonomi bli kraftigere enn vi ser for oss, er det rom for å svekke budsjettbalansen for å stimulere økonomien selv uten å overskride 4-prosentregelen.

2.2. Reduserte renter i 2008 og 2009

Norges Bank skal fastsette renta på bakgrunn av en avveining mellom å stabilisere inflasjonen, valutakurser og utviklingen i produksjon og sysselsetting. Det operative målet for pengepolitikken er en årsvekst i konsumprisene som over tid er nær 2,5 prosent. Den lave inflasjonen de siste årene kan i stor grad betraktes som resultatet av tilbudssidesjokk gjennom til dels fallende importpriser og høy produktivitetsvekst. Slike sjokk kan lede til en situasjon der inflasjonen er lav samtidig som kapasitetsutnyttelsen er høy. Norges Bank må da foreta en avveining mellom å stabilisere inflasjonen i forhold til det operative målet og å stabilisere utviklingen i produksjon og sysselsetting. I denne sammenhengen må Norges Bank også ta hensyn til rentas virkning på valutakursen.

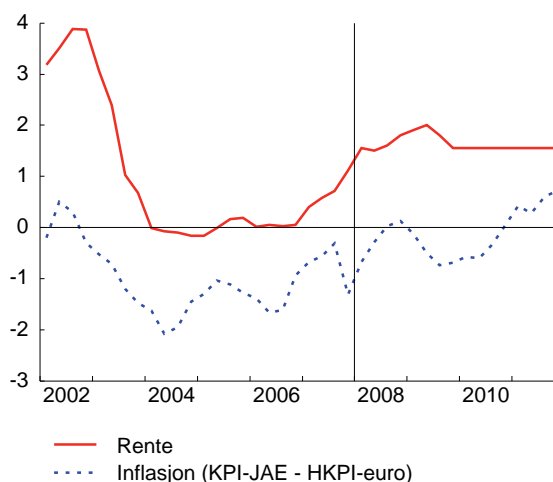
Siden juli 2005 har Norges Bank økt styringsrenta gradvis fra 1,75 prosent til 5,25 prosent i desember 2007. Pengemarkedsrenta har fulgt styringsrenta med et lite påslag. Dette påslaget har over tid ligget rundt ¼ prosentpoeng, men er noe høyere når renta forventes å øke. Siden sommeren 2007 har påslaget imidlertid vært vesentlig større på grunn av uroen i finansmarkedene. Midt i februar 2008 var pengemarkedsrenta 6,0 prosent. Vi venter at det ekstra påslaget som har fulgt finansuroen blir borte i løpet av året.

Inflasjonen målt ved konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) var i september 2006 nede i 0,4 prosent. Prisveksten har deretter gradvis tatt seg opp, og i januar 2008 var 12-månedersveksten i KPI-JAE 1,9 prosent.

Den innenlandske kredittveksten målt ved 12-månedersveksten i publikums innenlandske bruttogjeld (K2) var 14,5 prosent i desember 2007. 12-månedersveksten har ligget over 14 prosent det siste halvannet året og viser ikke tegn til nedgang til tross for renteøkningene. Husholdningenes gjeldsvekst har derimot falt noe de siste 5 månedene, og 12-månedersveksten var i desember på 11,3 prosent. Dette er den laveste veksten i husholdningenes gjeld siden 2004.

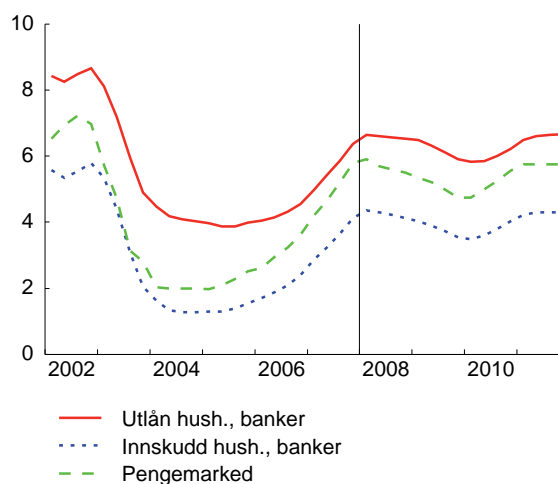
Den europeiske sentralbanken (ESB) økte styringsrenta med 0,25 prosentpoeng til 4,0 prosent i juni 2007. Pengemarkedsrenta i euroområdet lå i slutten av desember på rundt 4,8 prosent, mens den falt til 4,3 prosent i første halvdel av februar i år. Differansen mellom norsk pengemarkedsrente og pengemarkedsrenta

Figur 2.2. Rente- og inflasjonsforskjeller mellom norske kroner og euro. Prosentpoeng

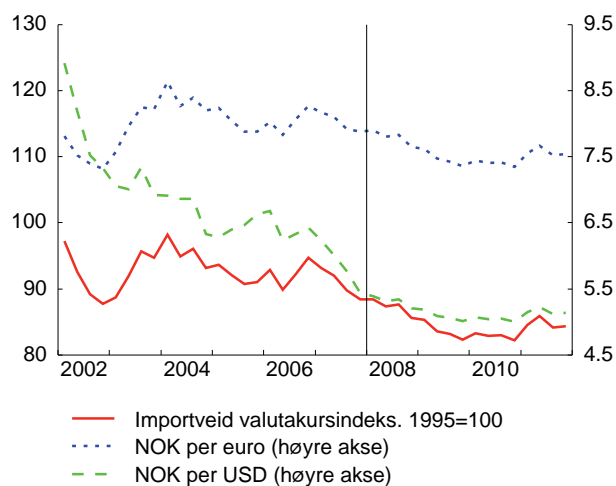
Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.3. Norske renter. Prosent

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.4. Valutakurser

Kilde: Norges Bank.

Temaboks 2.1. Hvilken rentebane vil gi 2,5 prosent inflasjon?

Norges Bank fikk i mars 2001 et nytt mandat for pengepolitikken. Det operative målet ble satt til en årsvekst i konsumprisene som over tid er nær 2,5 prosent, og pengepolitikken skal også bidra til å stabilisere utviklingen i kronekursen, produksjon og sysselsetting. Det er vanlig å knytte inflasjonsmålsettingen til veksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE). 2007 var det femte året på rad hvor veksten i KPI-JAE på årsbasis lå mer enn 1,0 prosentpoeng under dette målet. Ifølge våre makroøkonomiske prognoser kommer inflasjonen i 2008 vesentlig nærmere målet. I de neste to årene anslår vi imidlertid at inflasjonen igjen kommer en god del under 2,5 prosent. Dette mener vi er et rimelig forløp gitt den rentepolitikken vi tror Norges Bank vil føre. Sterkere kronekurs vil mer enn motvirke økte innenlandske inflasjonsimpulser.

Hvilken rentebane skal til for å bringe inflasjonen til målet i hele prognoseperioden? Med utgangspunkt i våre øvrige anslag (inklusive innretningen av finanspolitikken) finner vi at en rentebane som ligger opptil 1,5 prosentpoeng lavere enn det vi har antatt i prognoseberegningen, vil gi en inflasjon om lag på målet. Dette vil i så fall innebære en klar norsk rentenedgang gjennom i år og neste år, og at rentemarginen mot euro i gjennomsnitt blir 0,5 prosentpoeng i årene 2009 til 2011. Virkningen på inflasjonen går i første rekke gjennom kronekursen som følge av at krona blir betydelig svakere enn i prognosebanen. Mens krona i prognosebanen styrker seg kraftig, vil den alternative rentebanen innebære at kronekursen blir liggende svært nær nivået fra midten av februar 2008 ut beregningsperioden.

I prognosebanen ser vi for oss en betydelig reduksjon i aktivitetsveksten i Fastlands-Norge. Dette kan oppfattes som et ønsket forløp for å bringe norsk økonomi mer i konjunkturmessig balanse. Også i alternativberegningen, hvor rentepolitikken innrettes ensidig mot inflasjonsmåloppnåelse fra 2009, går aktivitetsveksten ned, men i langt mindre grad enn i prognosebanen. Arbeidsledigheten blir også liggende klart lavere enn i prognosebanen. Lønnsveksten øker, blant annet som følge av et strammere arbeidsmarked.

Virksomheter av inflasjonsmåloppnåelse fra og med 2009. Avvik fra referansebanen i prosent der annet ikke framgår

	2008	2009	2010	2011
Konsum i husholdninger mv.	0	0,9	2,1	1,9
Bruttoinvestering Fastlands-Norge	0	0,8	2,4	4,1
Eksport, trad varer	0,2	1,2	1,5	1,1
BNP Fastlands-Norge	0,1	0,9	1,6	1,6
AKU-ledighet (nivå)	0,0	-0,2	-0,4	-0,3
Lønn per normalårsverk	0,0	0,7	1,8	2,5
Importveid kronekurs (44 land)	0,8	5,9	7,5	4,1
Pengemarkedsrente (nivå)	-0,25	-1,25	-1,38	-0,75
Inflasjon, KPI-JAE (nivå)	0,1	1,0	0,9	-0,1

i euroområdet var dermed om lag 1,7 prosentpoeng i midten av februar.

Gjennom 2007 varierte verdien på en euro fra i underkant av 7,70 til 8,50 norske kroner, med om lag 8 som årsgjennomsnitt. I januar og første halvdel av februar 2008 har verdien på en euro ligget rundt 8 kroner. Den amerikanske dollaren falt betydelig i verdi i løpet av 2007 målt mot de fleste andre valutaer. Også den norske kronen styrket seg mot dollaren. Mens en dollar kostet nærmere 6,40 kroner i januar 2007, var verdien på en dollar falt til rundt 5,40 - 5,50 kroner i oktober 2007, og har siden holdt seg på om lag dette nivået. Målt med den importveide kronekursen, hvor vektene er basert på sammensetningen av norsk import, har den norske krona styrket seg med om lag 5 prosent fra utgangen av 2006 til januar i år.

I prognosene har vi lagt til grunn uendrede valutakurser mellom våre viktigste handelspartnere. På grunn av et høyere rentenivå i Norge vil imidlertid den norske krona styrke seg i verdi mot andre valutaer. På årsbasis anslår vi at krona styrker seg med 4 prosent i år og ytterligere 4 prosent neste år, målt ved den importveide kronekursen. Målt mot euro innebærer kronestyrkingen at kursen beveger seg gradvis ned til rundt 7,35, og at den deretter svekkes noe og når et årsgjennomsnitt på 7,40 i 2010 og 7,60 i 2011.

På grunn av internasjonal nedgangskonjunktur legger vi til grunn at renta reduseres i euroområdet. Pengemarkedsrenta i euroområdet antas å komme ned i 3,2 prosent i slutten av 2009 og første kvartal 2010. Deretter antar vi at styringsrenta settes gradvis opp igjen i tråd med bedre internasjonale konjunkturer og når dagens nivå i 2011. Med uendret rente i Norge ville rentenedgangen ute gitt en meget høy rentedifferanse mot for eksempel euroområdet, og det ville bidratt til en kraftig kronestyrking. For å hindre store negative konsekvenser på næringsstruktur og norsk økonomi for øvrig antar vi derfor at også Norges Bank reduserer styringsrenta. Vi legger til grunn at styringsrenta reduseres gradvis ned til 4,5 prosent høsten 2009, før den settes gradvis opp igjen i oppgangskonjunkturer fram til 2011. Pengemarkedsrenta antas å ligge ¼ prosentpoeng over styringsrenta fra midten av 2008. Dermed kommer pengemarkedsrenta ned til 4,75 ved årsskiftet 2009/2010, mens den stiger til 5,75 prosent i 2011. Pengemarkedsrenta vil dermed ligge 1,5 - 2 prosentpoeng over renta i euroområdet i hele prognoseperioden. En alternativ rentebane er beskrevet i temaboks 2.1.

I Økonomiske analyser 4/2007 har vi beregnet effekten av en isolert norsk rentendring på blant annet prisstigningen, BNP Fastlands-Norge og kronekursen. En økning i renta på ett prosentpoeng vil ifølge beregningene redusere inflasjonen med 1,1 prosentpoeng etter ett år, mens BNP reduseres med 1,0 prosent. Effekten på inflasjonen og BNP-veksten blir mindre etter hvert, mens effekten på BNP-nivået blir fordoblet etter tre år.

Virkningen på BNP går særlig gjennom husholdningenes tilpasning og konsekvensene av kronekursendringer, mens hele virkningen på inflasjonen går gjennom kronekursen. Norske kroner vil bli i overkant av 5 prosent mer verdt i hvert av de første tre årene etter renteøkningen.

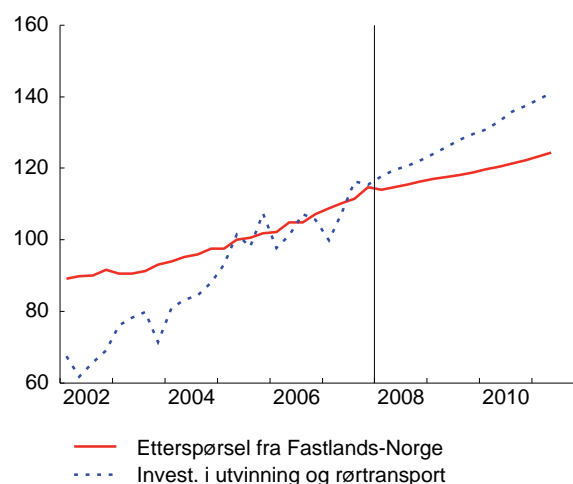
2.3. Oljeinvesteringene fortsetter å bidra til veksten i fastlandsøkonomien

2007 ble det femte året på rad hvor investeringsvolumet i utvinning og rørtransport økte. Etter å ha vokst relativt sterkt gjennom 2004 og 2005, avtok veksten noe gjennom 2006. De siste tallene fra KNR indikerer at volumveksten tiltok igjen, til nær 7 prosent økning fra 2006 til 2007. I hovedtrekk har investeringene i landanlegg og rørtransport falt klart gjennom 2007, mens investeringene i leting, produksjonsboring og plattformer tok seg kraftig opp. Investeringene i landanleggene falt sterkt fra 3. til 4. kvartal, ettersom anleggene tilknyttet feltene Ormen Lange og Snøhvit ble ferdigstilte. Investeringene i rørtransport har sunket mer eller mindre jevnt siden midten av 2005. Letingen har økt gjennom flere år, og økningen var markert fra 3. til 4. kvartal i fjor. Også investeringene i plattformer og boring har tatt seg klart opp gjennom så vel fjoråret som de foregående årene. Vi legger til grunn at investeringene vil fortsette å vokse med omtrent samme vekstrate i resten av prognoseperioden.

Oljeselskapenes vilje til å lete har i en periode vært høy, men har blitt begrenset av riggekapasiteten. Leteviljen har blitt stimulert av en forventet høy oljepris i lang tid framover og av at det fortsatt er lovende gjenstående letearealer. Funnraten i 2007 har vært forholdsvis høy, med mange små og mellomstore funn i nær tilknytning til eksisterende infrastruktur. Forekomstene på disse antas derfor å kunne hentes opp både billigere og raskere enn funn som gjøres i mindre modne områder. Vi forventer at letingen vil tilta ytterligere etter hvert som riggekapasiteten utvides. I vår prognose har vi lagt til grunn at dette får konsekvenser for investeringene i feltutbygging.

Også investeringene i felt i drift ventes å øke framover. Dette kan delvis begrunnes med at investeringer tilknyttet utvinning av haleproduksjonen på eksisterende felt er blitt lønnsomme med de senere års høye oljepriser. Også nye funn i nærheten av eksisterende felt ventes å bidra til å øke investeringer i tilknytning til eksisterende infrastruktur. Vega, Tyrihans, Gjøa, Goliat og Skarv/Idun er blant de største nye feltene som helt eller delvis forventes å bli bygd ut i løpet av prognoseperioden. Flere mindre feltutbygginger vil trolig også bli satt i gang. Med forholdsvis gode funnrater så langt, taler mye til fordel for at oppgangen i feltutbygging gjennom de siste to årene vil fortsette. På land forventer vi derimot en atskillig svakere utvikling. Nå som landanleggene i tilknytning til feltene Snøhvit og Ormen Lange i all vesentlighet er ferdigstilte, er det ingen tegn til nye landanlegg av betydning som kan forhindre et markant fall i landinvesteringene. Også investeringene i

Figur 2.5. Innenlandsk etterspørsel. Sesongjusterte volumindekser, 2005=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

tilknytning til rørtransport antas å falle ytterligere, men vil så kunne øke noe igjen utover i prognoseperioden.

Den forrige investeringstoppen fra 1998 ble passert allerede i 2007, og vi ser for oss at investeringene vil bli liggende over dette nivået i hele prognoseperioden. Den relative betydningen blir likevel mindre enn i 1998 – målt som andel av BNP Fastlands-Norge utgjorde investeringene i 1998 om lag 8 prosent, mot vel 6 prosent i år. Selv med et klart høyere investeringsnivå i 2011, vil andelen ventelig bli liggende godt under 7 prosent. Med synkende investeringer i landanlegg i perioden foran oss, vil importandelen i investeringene antakelig bli høyere enn den har vært de siste årene, slik at impulsene til fastlandsøkonomien blir relativt sett lavere. Utviklingen i oljeinvesteringene i prognosen vil anslagsvis bidra med 0,1 prosentpoeng av BNP Fastlands-Norges vekst i 2008, stigende til 0,2 prosentpoeng i både 2009, 2010 og 2011.

KNR-tallene viser at utvinningen av olje og gass ble drøye 5 prosent lavere i 2007 enn i året før. Korrigert for normale sesongvariasjoner, sank utvinningen klart gjennom første halvår, for så å ta seg opp utover i andre halvår. Dette skyldes primært økt gassutvinning i forbindelse med at den kommersielle driften av Snøhvit og Ormen Lange startet opp.

Vi legger til grunn at utvinningen av olje i inneværende år vil falle enda kraftigere enn i 2007, og at den deretter stabiliserer seg om lag på dette nivået gjennom resten av prognoseperioden. Gassutvinningen vil ventelig øke med omtrent 10 prosent årlig både i inneværende og neste år, for så å øke mer moderat gjennom 2010 og 2011. Disse anslagene innebærer at den samlede utvinningen antas å synke noe i 2008, for så å øke svakt fram til 2011. Gassutvinningen antas således å utgjøre en stadig større del av petroleumsutvinningen. Målt i verdi utgjorde gassens andel av den samlede petroleumsutvinningen noe under 22 prosent i 2005, og den vil trolig

Tabell 2.2. **Makroøkonomiske hovedstørrelser 2007-2010. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår**

	Regnskap 2007	Prognoser							
		2008			2009		2010		2011
		SSB	FIN	NB	SSB	NB	SSB	NB	SSB
Realøkonomi									
Konsum i husholdninger mv.	6,4	3,9	3,5	3 1/2	3,2	2	3,2	2 1/4	3,8
Konsum i offentlig forvaltning	3,2	3,2	2,3	2 3/4	3,0	..	3,1	..	2,7
Bruttoinvestering i fast realkapital	9,6	3,5	1,3	..	1,1	..	1,4	..	2,7
Utvinning og rørtransport ¹	6,6	7,6	0,0	7 1/2	6,3	7 1/2	6,4	7 1/2	5,0
Fastlands-Norge	9,2	2,6	1,8	3 1/4	-0,5	..	0,1	..	2,1
Næringer	13,2	6,0	4,0	..	0,5	..	-0,2	..	3,9
Bolig	6,3	-2,7	-1,8	..	-4,5	..	-0,5	..	2,1
Offentlig forvaltning	4,1	1,9	2,0	..	2,5	..	1,8	..	-2,8
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ²	6,1	3,5	2,9	3 1/4	2,5	2	2,6	2 1/4	3,2
Lagerendring ³	-1,3	0,0	..	..	0,0	..	0,0	..	0,0
Eksport	3,2	0,4	5,1	..	1,2	..	1,8	..	3,8
Råolje og naturgass	-2,4	-3,4	5,4	..	1,4	..	0,9	..	1,9
Tradisjonelle varer ⁴	9,0	4,8	4,3	4	0,9	..	2,9	..	6,2
Import	8,6	4,7	3,8	4 3/4	3,8	..	3,4	..	4,5
Tradisjonelle varer	8,2	5,2	3,3	..	3,1	..	3,7	..	5,5
Bruttonasjonalprodukt	3,5	1,8	3,1	3 3/4	1,6	1 3/4	2,1	1 3/4	3,0
Fastlands-Norge	6,0	2,8	2,8	2 3/4	1,5	1 3/4	2,3	2	3,3
Arbeidsmarked									
Sysselsatte personer	3,8	1,3	1,0	1 1/4	1,0	1/4	0,6	0	1,1
Arbeidsledighetsrate (nivå)	2,5	2,7	2 1/2	2 1/2	2,8	3	3,1	3 1/2	3,0
Priser og lønninger									
Lønn per normalårsverk	5,6	6,0	5	5 3/4	4,7	5 1/4	4,3	5	5,2
Konsumprisindeksen (KPI)	0,8	3,5	2 1/2	3 1/4	1,5	2 1/4	1,6	2 1/2	2,6
KPI-JAE ⁵	1,4	2,2	2	1 3/4	1,5	2 1/4	1,6	2 1/2	2,5
Eksportpris tradisjonelle varer	2,4	-6,3	-2,0	..	-3,5	..	4,2	..	7,1
Importpris tradisjonelle varer	3,5	-3,9	-1,5	..	-2,4	..	1,9	..	3,1
Boligpris ⁶	12,3	2,9	..	..	0,2	..	0,3	..	4,8
Utenriksøkonomi									
Driftsbalansen, mrd. kroner	390,6	406,2	263,2	..	343,5	..	350,9	..	415,2
Driftsbalansen i prosent av BNP	17,0	16,6	11,4	..	13,9	..	13,6	..	14,9
MEMO:									
Husholdningenes sparerate (nivå)	-1,2	1,0	1/2	..	2,0	..	3,0	..	2,2
Pengemarkedsrente (nivå)	5,0	5,7	5,9	5 1/2	5,1	5 1/2	5,1	5 1/4	5,8
Utlånsrente, banker (nivå) ⁷	5,7 ¹⁰	6,6	..	..	6,2	..	6,0	..	6,6
Råoljepris i kroner (nivå) ⁸	423	444	360	..	382	..	397	..	440
Eksportmarkedsindikator	7,6	4,1	..	..	2,2	..	5,1	..	8,5
Importveid kronekurs (44 land) ⁹	-1,7	-3,9	-0,3	-2 1/2	-4,2	1 1/2	-0,9	1 1/2	2,3

¹ Finansdepartementets anslag inkluderer tjenester tilknyttet oljeutvinning.² Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.³ Endring i lagerendring i prosent av BNP.⁴ Norges Bank gir anslag for tradisjonell eksport, som også inkluderer en del tjenester.⁵ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE).⁶ Selveier.⁷ Husholdningenes lånerente i private finansinstitusjoner. Gjennomsnitt for året.⁸ Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.⁹ Positivt tall innebærer svekket krone.¹⁰ Anslag

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, St.meld.nr. 1 (2007-2008), (FIN), Norges Bank, Pengepolitisk rapport 3/2007 (NB).

øke til vel 36 prosent allerede i 2009, for så å holde seg nær dette nivået ut prognoseperioden.

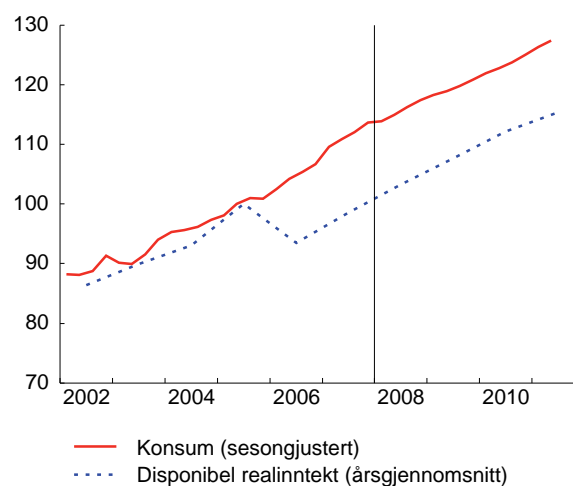
2.4. Avdempet konsumvekst

Ifølge nye nasjonalregnskapstall økte disponibel realinntekt i husholdninger og ideelle organisasjoner med 5,5 prosent i 2007. Svært lav prisvekst sammen med kraftig konjunkturoppgang er de bakenforliggende årsakene. Husholdningenes lønnsinntekter ga det klart største bidraget til inntektsveksten i fjor, med høy vekst i både reallønn og antall sysselsatte. Til tross for reduserte utbetalinger av arbeidsledighetstrygd var økningen i utbetalinger av pensjoner og sykepenger så sterk at offentlige stønader også ga et solid bidrag til veksten i disponibel realinntekt. Netto formuesutgifter bidro imidlertid negativt til inntektsveksten i 2007. Bak denne utviklingen ligger økte renter kombinert med sterkere vekst i husholdningenes gjeld enn i rentebærende fordringer. Som følge av økte inntekter og ingen vesentlige reelle skatteendringer trakk skatteutgiftene veksten i disponible realinntekter ned i fjor. Vekstbidraget fra næringsinntekter var relativt beskjedent.

Ifølge de siste KNR-tallene økte konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner med hele 6,4 prosent i 2007. Vi må tilbake til 1985 for å finne høyere konsumvekst. Den høye veksten i fjor har først og fremst sammenheng med sterk vekst i varekonsumet. En kraftig økning i kjøpene av egne transportmidler, som en følge av omleggingen av avgiftene ved årsskiftet mellom 2006 og 2007, ga et vesentlig bidrag til den totale konsumveksten. Konsumutviklingen i fjor må ses på bakgrunn av høy underliggende inntektsvekst gjennom mange år. Spareraten – det vil si sparing regnet som andel av disponibel inntekt – sank til et meget lavt nivå på -1,2 prosent i 2007. Det innebærer at husholdningene for første gang siden 1988 konsumerte mer enn sine inntekter i fjor. Dersom vi regner kjøpene av varige konsumgoder, herunder bilkjøpene, som investering og ikke som konsum, får vi imidlertid en korrigert spare-rate på 2,7 prosent i 2007.

Veksten i husholdningenes disponible realinntekter anslås å bli nær 5 prosent i 2008 og noe over 3,5 prosent som årlig gjennomsnitt ut prognoseperioden. Denne utviklingen kommer som følge av fortsatt sterk vekst i husholdningenes lønnsinntekter, men også i næringsinntekter og offentlige stønader, i all hovedsak alderspensjon fra Folketrygden. Høyere konsumprisvekst demper imidlertid realveksten i husholdningenes inntekter. Samtidig vil husholdningene øke sin gjeld i forhold til sine rentebærende fordringer (eksklusive forsikringskrav) gjennom prognoseperioden. Sammen med en renteoppgang vil det slå ut i en svak utvikling i netto renteinntekter, noe som trekker veksten i disponibel inntekt ned. Realrenta (etter skatt) antas å bli om lag 1 ¼ prosent i 2008, klart lavere enn i 2007, for så å stige til 2,5 prosent som årlig gjennomsnitt i perioden 2009-2011. Den inntekts- og renteutviklingen som her legges til grunn gir en vekst i konsumet på om lag 4 prosent i 2008 og rundt 3,5 prosent årlig de neste tre

Figur 2.6. Inntekt og konsum i husholdninger mv. Volumindekser, 2005=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.3. Husholdningenes disponible realinntekter. Prosentvis vekst fra året før

	2007	2008	2009	2010	2011
Totalt	5,5	4,8	4,2	4,2	2,8
Eksklusive aksjeutbytte	4,8	2,9	3,9	3,2	2,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

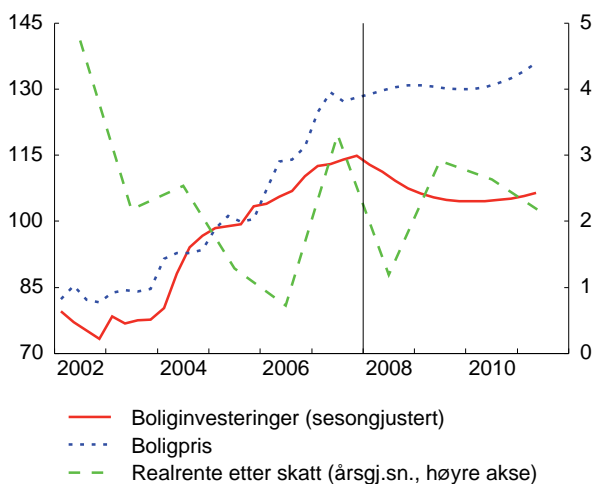
årene. Våre prognoser innebærer altså fortsatt høy konsumvekst, om enn i et mer moderat tempo enn i 2007.

Spareraten ventes å stige fra et nivå på -1,2 prosent i fjor til vel 2 prosent i 2011. Det økende nivået på sparingen gjennom prognoseperioden løper sammen med en positiv utvikling i husholdningenes nettofinansinvesteringer, som stiger fra et nivå på -80 milliarder kroner i 2007. Målt i løpende priser vil husholdningene øke sine nettofinansinvesteringer med om lag 37 milliarder kroner i løpet av prognoseperioden. Husholdningene vil ifølge våre prognoser fortsatt vri deler av sin formue vekk fra finanskapital over til boligkapital, noe som gjenspeiles i at boliginvesteringene ventes å holde seg på et høyt nivå framover.

2.5. Boliginvesteringene bremser opp

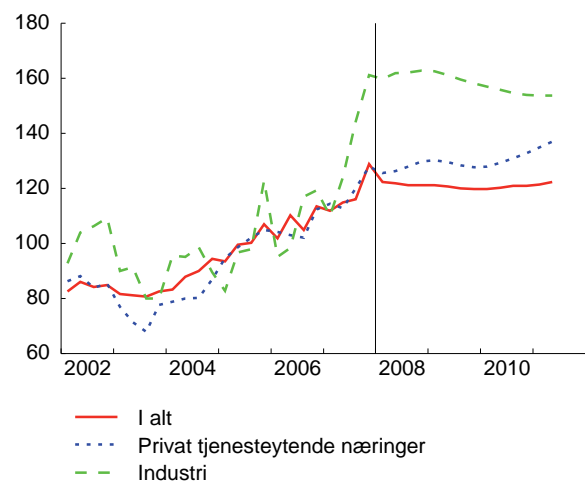
Ifølge de siste tallene fra nasjonalregnskapet økte boliginvesteringene med 6,3 prosent i 2007, mot 6,6 prosent året før. Til sammenligning var veksten 16,3 prosent i 2004 og 10,8 prosent i 2005. Den sterke veksten i boliginvesteringene siden slutten av 2003, som har vært drevet av sterk realinntektsvekst, lavere realrenter og høy realprisvekst på boliger i annenhåndsmarkedet, er således klart avdempet. Statistikk over igangsetting av nye boliger, målt ved både antall boliger og bruksareal, viser at det nå er en nedadgående trend i byggeaktiviteten. Det ble ifølge foreløpige tall igangsatt bygging av 32 402 nye boliger i løpet av 2007, en nedgang på 1,1 prosent sammenlignet med året før. I desember ble det igangsatt 1 982 nye boliger, hele 45,8 prosent færre enn i desember 2006. En tilsvarende utvikling finner vi igjen i bruksarealet på bygg satt i gang.

Figur 2.7. Boligmarkedet. Venstre akse indekser, 2005=100, høyre akse prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.8. Investeringer i Fastlands-Norge. Sesongjusterte volumindekser, 2005=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Det meget høye nivået på boligkapitalen og nedgangen i byggeaktivitet gjennom 2007 peker i retning av en klar oppbremsing av boliginvesteringene framover. Utsikter til fortsatt høy vekst i disponibel realinntekt og moderate realrenter tilsier likevel at boliginvesteringene vil holde seg på et høyt nivå. Vi venter nå at boliginvesteringene vil gå noe ned i 2008 og i de neste to årene for deretter å ta seg noe opp igjen i 2011. Realprisveksten på boliger i annenhåndsmarkedet ligger an til å avta fra om lag 11,5 prosent i 2007 til så vidt under nullvekst gjennom prognoseperioden.

2.6. Fortsatt høye investeringer

Fra 2003 til 2007 har investeringene i fastlandsnæringene økt med nær 60 prosent. Fra 2006 til 2007 steg de med 13,2 prosent. Investeringene i fastlandsnæringene økte gjennom 2007, og de sesongjusterte KNR-tallene viser en økning på 4,2 prosent fra 3. til 4. kvartal. Investeringene i industri og bergverk økte med nær 12 prosent fra 3. til 4. kvartal, og som årsgjennomsnitt var veksten på hele 23,4 prosent. Innenfor tjenester var det ifølge de sesongjusterte tallene en investeringsøkning på 6,6 prosent fra 3. til 4. kvartal.

SSBs siste investeringstelling fra desember 2007 tyder på at investeringsveksten i industrien fortsetter i 2008. I våre prognoser har vi lagt til grunn en økning på 20 prosent i år. Dette er noe høyere enn det den siste investeringstelingen indikerer, men innebærer likevel en nedgang i investeringsveksten fra 2007. Fra 2009 og ut prognoseperioden faller investeringene noe, men på grunn av den høye investeringsveksten i perioden 2003-2008 innebærer dette at investeringene fortsatt vil ligge på et høyt nivå. Etter å ha vokst med over 40 prosent i løpet av de to siste årene, antar vi at investeringene i kraftforsyning bare øker med om lag 4 prosent i år. Vi legger videre til grunn at investeringene i denne sektoren vil holde seg på dette nivået ut prognoseperioden.

Sterk investeringsvekst gjennom hele konjunkturoppgangen har medført at kapitalbeholdningen i private tjenesteytende fastlandsnæringer har økt med over 15 prosent i løpet av fire år. Dette høye nivået på kapitalbeholdningen, sammen med svakere konjunkturer, bidrar til at investeringene i disse sektorene ventes å vokse langt mer moderat framover enn fjorårets vekst på i overkant av 13 prosent. For fastlandsnæringene samlet anslår vi en investeringsvekst på om lag 6 prosent i år, og at investeringene øker svakt videre utover prognoseperioden i takt med en mer dempet vekst i produksjonen. Også noe høyere realrente vil bidra til å dempe veksten i investeringene.

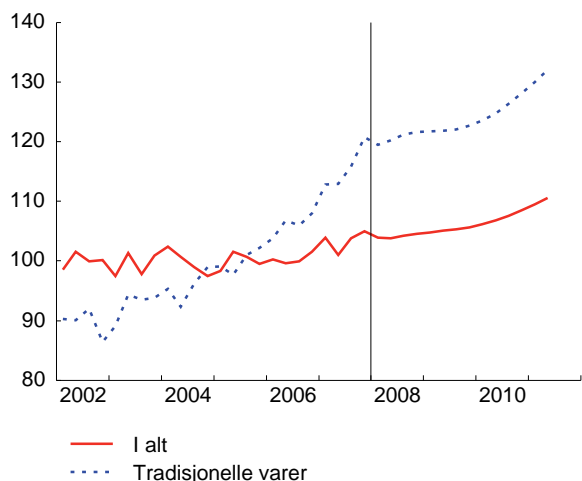
2.7. Svakere eksportvekst

Høy etterspørsel hos våre handelspartnere bidro til at eksporten av tradisjonelle varer steg med hele 9 prosent i 2007. Det er en klar økning i forhold til 2006, da eksporten steg med 6,2 prosent. Sesongjusterte KNR-tall viser at veksten var sterkest i 1. kvartal og 4. kvartal. Veksten var henholdsvis 4,5 og 4,3 prosent i disse kvartalene. Det største vekstbidraget kan tilskrives verkstedsprodukter, som steg med 14,2 prosent fra 2006. Dette er likevel en lavere vekst enn i 2006, da eksporten av verkstedsprodukter økte med 15,9 prosent. Spesielt var veksten sterk i 4. kvartal 2007, med en kvartalsvis vekst på 11,2 prosent, sesongjustert. Samlet eksport steg klart mindre enn tradisjonell eksport i 2007. Årsaken er en nedgang i eksporten av råolje og naturgass på 2,4 prosent. En økning i eksporten av tjenester på 7,3 prosent dempet utslaget.

Prisene på tradisjonelle eksportvarer steg med 2,4 prosent fra 2006 til 2007. Dette representerer en klar nedgang fra 2006, da prisene steg med 11,4 prosent. Prisene på metaller steg klart også i 2007, men langt mindre enn i 2006. Metallprisene har imidlertid gått ned siden 2. kvartal. Prisveksten på olje og naturgass var 2,4 prosent, som innebærer at prisene har holdt seg på et rekordhøyt nivå gjennom 2007.

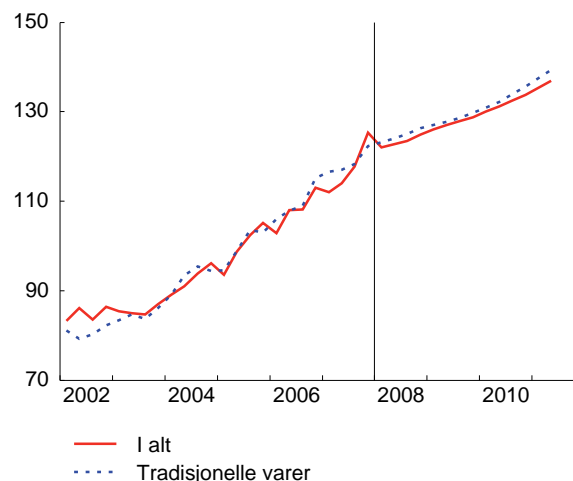

Figur 2.9. Eksport. Sesongjusterte volumindekser, 2005=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.10. Import. Sesongjusterte volumindekser, 2005=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Vi legger til grunn en betydelig avdemping i etterspørselsveksten hos våre viktigste handelspartnere gjennom de to neste årene. Dette vil, sammen med en svekket kostnadmessig konkurranseevne og betydelig lavere krafteksport, bidra til at eksporten av tradisjonelle varer vokser med knappe 5 prosent i år og om lag 1 prosent i 2009. Den klare nedgangen i 2009 skyldes at det tar tid før nedgangen i markedsveksten og de økte kostnadene får gjennomslag på norsk eksport. I 2010 og 2011 legger vi til grunn at veksten i internasjonal økonomi igjen vil tilta. Dermed kommer eksportveksten av tradisjonelle varer opp i omtrent 6 prosent i slutten av prognoseperioden.

Eksporten av olje og naturgass ventes å gå ned også i 2008, for deretter å øke svakt de neste årene. Eksportveksten av tjenester antas å bli om lag som for tradisjonelle varer. Samlet eksport vil således øke svakt i år. Deretter venter vi at veksten gradvis tiltar de neste årene.

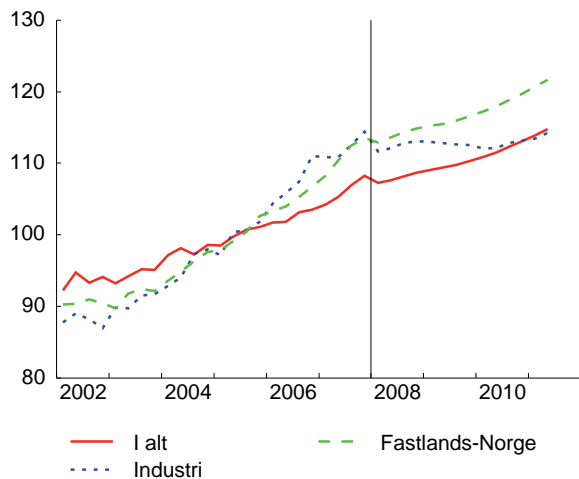
2.8. Redusert importvekst

I følge de siste KNR-tallene vokste importvolumet med 8,6 prosent i 2007. Dette er det fjerde året på rad med årlig vekstrate på over 8 prosent, og viser at vi befinner oss i en sterk og langvarig konjunkturoppgang med et høyt trykk på etterspørselen. Veksten i tradisjonell vareimport har hovedsakelig fulgt det samme forløpet, med vekstrater godt over 7 prosent i samme periode. Import av verkstedprodukter, klær og skotøy samt personbiler vokste klart i 2007. Tjenesteimporten har derimot svingt mer – de siste to årene har importen av tjenester vokst drøyt 5 prosent årlig, mens veksten i 2005 var over 10 prosent. I følge de siste regnskaps-tallene var veksten fra 3. til 4. kvartal høy både for den tradisjonelle vareimporten og for tjenesteimporten, som vokste med henholdsvis 3,5 og 7,2 prosent sesongjustert. Til sammen utgjør disse gruppene over 95 prosent av samlet import, som dermed økte med 6,3 prosent i siste kvartal. Det er den sterkeste

sesongjusterte kvartalsveksten vi har målt i løpet av denne konjunkturoppgangen.

Sammenlignet med året før steg importprisene samlet med 3,1 prosent i 2007. Dette er på linje med veksten i 2006, til tross for at vi har registrert en moderat sesongjustert prisnedgang i fjorårets to siste kvartaler. Prisene på tradisjonell vareimport økte 3,5 prosent i løpet av 2007, godt drevet av prisutviklingen innen næringsmiddelimporten, i driftsutgiftene for skipsfart og spesielt innen metallimporten. Vi importerer en god del metaller, men siden vi eksporterer forholdsvis mye mer, har metallprisene større effekt på verdien av eksport enn på verdien av import. Prisene på klær og skotøy falt i fjorårets siste halvår, og ga en årsvekst på moderate 0,3 prosent. Prisnedgangen bidrar trolig til å forklare en del av importøkningen i volum for disse ferdigvarene. Tjenestepriene gikk opp 2,9 prosent i løpet av 2007.

Oljeinvesteringene har et høyt importinnhold (se temaboks 2.5 på side 31), og den markerte veksten i denne aktiviteten har gitt positive vekstimpulser siden 2003. Vi legger til grunn at oljeinvesteringene fortsetter å vokse også i årene framover. Investeringene vil i tiltakende grad realiseres innen offshore, noe som legger større beslag på utenlandske ressurser enn investeringene på land. Derfor vil impulsene mot import fra oljeaktiviteten være betydelige også i årene framover. Vi venter i tillegg en økning i flyinvesteringer utover i prognoseperioden. En sterkere kronekurs vil dessuten føre til en vridning av konsumet mot billigere, importerte varer. Det er likevel effekten av en lavere etterspørsel som dominerer importutviklingen framover. Vi anslår at etterspørselen fra Fastlands-Norge faller fra årets vekstrate på drøye 6 prosent og ned til vekstrater rundt 3 prosent årlig framover. Dette bidrar til en markant nedgang også i importveksten. Vi antar dessuten at sammensetningen av etterspørselen endrer seg. Selv om oljeinvesteringene fortsetter å vokse, vil det samlede investeringsnivået utgjøre en mindre andel

Figur 2.11. **Bruttonasjonalprodukt. Sesongjusterte volumindekser, 2005=100**

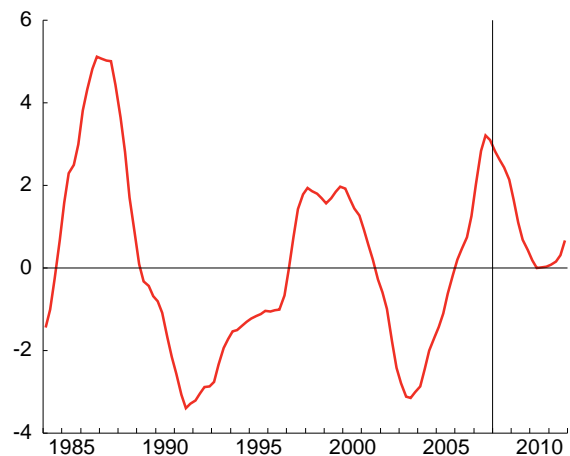
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

av etterspørselen, og dermed trekke importveksten ned. Konsumet fortsetter også å vokse i et mer moderat tempo enn de siste fire årene. Importen totalt ventes å øke med i underkant av 5 prosent i 2008 og i underkant av 4 prosent i 2009. Vi ser altså for oss en halvering av veksttakten framover. Videre antar vi at importveksten avtar ytterligere i 2010 for deretter å ta seg noe opp i 2011 i tråd med vårt konjunkturbilde.

Vi legger til grunn at det skal overleveres en ny fregatt årlig frem til 2010, slik at virkningen på importveksten er nøytral i disse årene. I 2011 vil dette bidra til å trekke samlet import ned. Vi vil altså i perioden fram mot 2011 ikke være i nærheten av de vekstratene som vi har vært vitne til i de seneste årene.

2.9. Mer moderat BNP-vekst

Foreløpige tall for 2007 viser at samlet BNP økte med 3,5 prosent fra 2006. For fastlandsøkonomien var veksten hele 6 prosent, den høyeste veksten som er registrert siden 1971. Veksttakten i økonomien har vært særlig høy fra og med andre halvår 2006. KNR-tallene viser noe lavere vekst i 4. kvartal i fjor sammenliknet med de foregående kvartalene, men disse tallene er mer usikre enn tall bakover i tid. Veksten i fastlandsøkonomien har vært bredt basert med høy vekst i både konsum, investeringer og eksport. Tall for bruttoproduktene etter næring viser høy vekst i primærnæringer, industri, bygg- og anlegg, varehandel og privat tjenesteproduksjon forøvrig. Det finnes noen næringer i fastlandsøkonomien, slik som treforedling og tekoindustri, hvor produksjonen falt i 2007, men de hører til unntakene. Bruttoproductet i offentlig forvaltning økte mer moderat. Petroleumsutvinningen ble klart redusert i 2007. Sammen med svak vekst i bruttoproduktet i utenriks sjøfart førte det til at samlet BNP-vekst var klart lavere enn veksten i fastlandsøkonomien. Variasjon i produksjon og distribusjon av elektrisk kraft fra 2005 til 2007 gjør at veksten i BNP Fastlands-Norge var vel to tideler lavere i 2006 og tilsvarende høyere i 2007

Figur 2.12. **BNP Fastlands-Norge. Avvik fra beregnet trend i prosent**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

sammenliknet med en situasjon med uendret kraftproduksjon i de to årene.

Vi regner med at den økonomiske veksten vil bli mer moderat i kvartalene framover. Omslaget i veksten vil særlig gjøre seg gjeldende for husholdningenes konsum, som har vokst mye gjennom hele 2007. Sparingen har nå kommet ned på et lavt nivå samtidig som rentene har økt klart gjennom 2007, noe som tilsier lavere konsumvekst framover. Boliginvesteringene har vokst beskjedent gjennom 2007, men overhenget fra 2006 var stort og årsvekstraten var likevel høy. Dempet vekst i etterspørselen fra husholdningene vil merkes gjennom svakere utvikling i omsetningen i varehandelen og i bygge- og anleggssektoren med en nedgang i boligbyggingen i 2008.

En annen hovedkomponent av samlet anvendelse som vi regner med vil vokse beskjedent framover er eksporten. En klar avmatning av veksten i verdensøkonomien vil påvirke markedsutsiktene for mange næringer i norsk økonomi og ikke bare for industrien. Det konkurranseutsatte næringslivet vil ikke bare bli negativt påvirket av lavere vekst i verdensøkonomien. Den relativt sterke kostnadsveksten i Norge sammen med en sterkere kronekurs gjør at konkurranseevnen vil svekkes og foretakene vil antakelig tape markedsandeler både i utlandet og på det norske markedet. Som følge av dette vil veksten i industriproduksjonen dempes merkbart i 2008 og årene deretter. Vi regner imidlertid ikke med et tilbakeslag som fører til noen vesentlig nedgang i industriproduksjonen. Fortsatt vekst i oljeinvesteringene vil isolert sett bidra til å holde aktiviteten i industrien godt oppe, men vi tror ikke økningen i oljeinvesteringene blir stor nok til å motvirke effekten av et internasjonalt tilbakeslag og tapet av markedsandeler. Det samme kan man si om utviklingen innenfor deler av privat tjenesteytende virksomhet som påvirkes negativt av svakere vekst i utlandet, men positivt av veksten i oljeinvesteringene. Denne delen av økonomien vil bli påvirket av

lavere konsumvekst framover. Vi regner derfor med at veksten vil dempes betydelig også i privat tjenesteyting.

Vi anslår at veksten i fastlandsøkonomien blir knapt 3 prosent i 2008, noe som bare er en liten nedjustering av anslaget fra forrige konjunkturoversikt. Nedjusterte anslag for olje- og gassutvinningen i 2008 gjør at vi nå ikke lenger tror at BNP i alt vil vokse mer enn BNP i fastlandsøkonomien i 2008, men snarere at BNP-veksten kan bli under 2 prosent i år. Dette er en klar nedjustering av vekstanslaget gitt for ett kvartal siden.

I 2009 vil norsk økonomi for alvor merke den internasjonale konjunkturedgangen. Ifølge våre anslag vil veksten i eksporten av tradisjonelle varer stoppe opp og kanskje til og med falle i noen kvartaler. Også eksporten av tjenester vil falle, mens olje- og gasseksporten kan ta seg litt opp. Sammen med en avdempning av veksten i investeringene i fastlandsøkonomien vil BNP-veksten komme ned mot halvannen prosent. Dette er klart lavere enn trendveksten i økonomien. Dersom våre anslag skulle slå til, er veksten likevel relativt høy til å være i en nedgangskonjunktur.

Med en mer dempet vekst i fastlandsøkonomien framover vil etter hvert også investeringsveksten avta. Det gjør at veksten i bygge- og anleggsvirksomheten blir moderat. Siden vi anslår at økonomien ikke vil gå inn i en klar lavkonjunktur, får vi ingen nedgang i byggevirksomheten. Riktignok vil boligbyggingen falle litt, men noe kraftig tilbakeslag ser vi ikke for oss. Verkstedsindustrien, som både rammes av svakere konjunkturer ute og svak vekst i investeringene, vil imidlertid kunne oppleve produksjonsfall framover.

Mot slutten av 2009 antar vi at den internasjonale konjunkturedgangen dempes og gjennom 2010 snur til oppgang. Da vil industri og annet eksportrettet næringsliv nyte godt av bedre markedsforhold. Til tross for dette anslår vi at industriproduksjonen ikke vil øke særlig mye. Det henger sammen med tapet av markedsandeler. Således øker markedsveksten betydelig mer i 2010 og 2011 enn eksporten av tradisjonelle varer. Det samme gjelder for eksporten av tjenester utenom utenriks sjøfart. Dette bidrar til at veksten i fastlandsøkonomien ikke tar seg mer opp. Likevel øker veksttakten noe fra 2009 til 2010 ettersom konsumveksten anslås å ville gi ganske stabile vekstimpulser i hele perioden 2008-2011. I 2010 anslår vi nå at veksten først kommer opp på nivå med trendveksten i økonomien mot slutten av året slik at konjunkturbunnen nås rundt årsskiftet 2010/2011.

Med en viss økning i BNP-veksten vil investeringene igjen kunne begynne å øke noe samtidig som eksportveksten tar seg ytterligere opp. Vi regner med at pengepolitikken strammes til i løpet av oppgangen, noe som demper konsum- og investeringsveksten. Det bidrar til at oppgangen i 2011 blir moderat og veksten i BNP Fastlands-Norge anslås til å bli vel 3 prosent.

Temaboks 2.2. Realøkonomiske effekter av et kraftig børsfall

Aksjekursene har i mange land falt med mer enn 10 prosent siden årsskiftet, og med hele 20 prosent siden toppen i fjor sommer. I Norge har kursfallet på Oslo Børs vært på nær 20 prosent siden nyttår, etter en større oppgangsperiode siden 2003. Et slikt fall kan ha realøkonomiske konsekvenser. En kan skille mellom direkte formueseffekter og indirekte virkninger via forventningsdannelsen hos aktørene i økonomien. Det har vært sagt at aksjemarkedet predikerer ni av fire resesjoner. Det kan være flere årsaker til at aksjekursene faller, men det kan like fullt også være en indikasjon på at et konjunkturomslag er på vei.

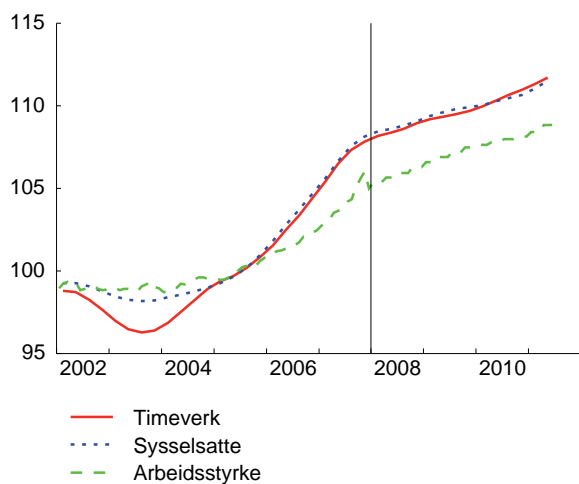
For det første responderer aksjekursene på endringer i realøkonomiske forhold. For det andre kan aksjekursendringer i seg selv påvirke realøkonomien siden de påvirker husholdningers formue og verdien av institusjoners porteføljer, bedrifters verdsetting og deres mulighet for å hente inn ny kapital. I tillegg vil aktørenes forventninger bli påvirket. Årsakssammenhengene mellom realøkonomien og finansielle markeder går altså i begge retninger. Det som i høst begynte med en koraksjon i et segment av det amerikanske boligmarkedet, forplantet seg til resten av verden gjennom internasjonale finansmarkeder og vil ventelig ha realøkonomiske konsekvenser i mange land.

I Norge er husholdningenes formue stort sett bundet opp i bolig og i liten grad i aksjer. Dette betyr at formueseffekten av et aksjekursfall vil være heller svak. Det at husholdningene i liten grad investerer i aksjemarkedet vil dessuten bety at deres bevissthet knyttet til hva som skjer i aksjemarkedet er relativt lav. Husholdningene vil derfor trolig i liten grad påvirkes av et fall i aksjemarkedet i seg selv.

En internasjonal børsnedgang vil også kunne føre til en forringing av verdien av Statens Pensjonsfond - Utland. I prinsippet vil således et børsfall kunne påvirke finanspolitikken, men retningslinjene er klare på at tilpasningen ved særskilte store endringer i fondskapitalen fordeles over flere år.

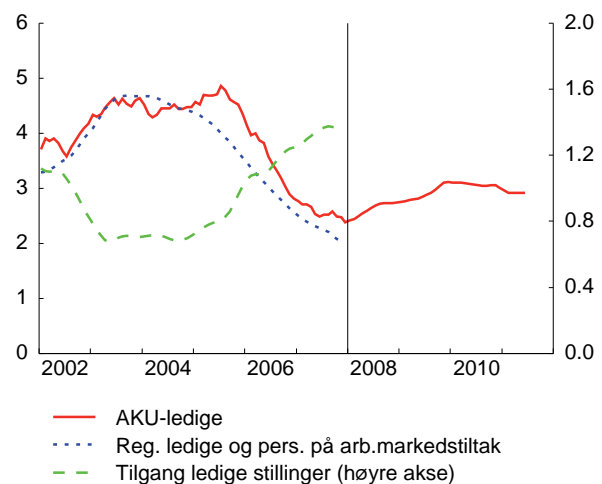
Alt i alt vil derfor den direkte effekten av et aksjekursfall trolig være relativt beskjeden for norsk økonomi. I mange andre land kan derimot dette forholde seg annerledes. Via internasjonal smitte vil internasjonal børsuro derfor likevel kunne ha betydelige konsekvenser for norsk økonomi.

Figur 2.13. Arbeidsstyrke, sysselsetting og timeverk. Sesongjusterte og glattede indekser, 2005=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.14. Arbeidsledige og tilgangen på ledige stillinger. Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

Kilde: Arbeidsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

2.10. Stort press i arbeidsmarkedet

Gjennom 2006 og 2007 har sysselsettingen økt markert. Fra 2005 til 2007 økte sysselsettingen med 173 000 personer, en vekst på hele 7,4 prosent. I både 2006 og 2007 var årsveksten i sysselsettingen høyere enn det som er registrert på mer enn 40 år. I oppgangskonjunktorene på 1970, -80, og -90 tallet var veksten på det meste om lag 60 000 personer.

Veksten i sysselsettingen skriver seg i hovedsak fra offentlig forvaltning, private tjenesteytende næringer og bygge- og anleggsvirksomhet. Også i industrien har sysselsettingen økt de siste årene, etter nedgang i hvert av årene i perioden 1998-2004.

Etter utvidelsen av EU med nye medlemsland fra Øst-Europa 1. mai 2004 har arbeidsinnvandringen til Norge økt kraftig. Ved slutten av 2007 var det utstedt nær 80 000 gyldige arbeidstillatelser fra Utlendingsdirektoratet. Ved utgangen av 2003 var det til sammenlikning under 20 000 gyldige arbeidstillatelser. I tillegg har det vært en rekordhøy vekst i antall innvandrere som har bosatt seg i Norge. Statistisk sentralbyrå har beregnet at folketilveksten for 2007 var på 55 700 personer, eller 1,2 prosent, hvorav $\frac{2}{3}$ skyldes innflyttingsoverskudd.

Veksten i arbeidsinnvandringen har bidratt til å øke arbeidsstyrken markert. I tillegg har bedringen i arbeidsmarkedet også økt yrkesdeltakelsen blant nordmenn. I 2006 og 2007 steg arbeidsstyrken ifølge AKU med henholdsvis 39 000 og 60 000 personer, og fra 4. kvartal 2006 til 4. kvartal 2007 økte arbeidsstyrken med hele 88 000 personer. Økningen kom særlig blant de mellom 15-24 år og 40-64 år, og var jevnt fordelt blant kvinner og menn. Siden en stor overvekt av innvandrerne er menn, tyder det økte arbeidstilbudet blant kvinner på at yrkesdeltakelsen har økt spesielt mye blant norske kvinner.

Til tross for økningen i arbeidsstyrken ble arbeidsmarkedet betydelig strammere gjennom 2006 og inn i 2007. AKU publiserer sesongjusterte tall som tre måneders glidende gjennomsnitt, og i perioden november 2006-januar 2007 var den sesongjusterte ledigheten kommet ned i 2,7 prosent, mot 4,3 prosent ett år tidligere. Deretter har nedgangen i ledighetsraten flatet ut og har siden mai 2007 ligget stabilt på 2,5 prosent, noe som også ble årsgjennomsnittet for 2007. Antall registrerte ledige hos Arbeids- og velferdsetaten har i hovedsak fulgt den samme utviklingen, men nedgangen her har fortsatt også gjennom 2007. Ved utgangen av januar 2008 var knapt 44 700 personer helt ledige, 11 200 færre enn et år tidligere. Dette utgjorde 1,8 prosent av arbeidsstyrken.

At AKU-ledigheten har flatet ut samtidig som sysselsettingsveksten har tiltatt, antyder at ledigheten vanskelig lar seg bringe lenger ned og at det er et betydelig press i arbeidsmarkedet. En viss ledighet må man regne med. Det er dekkende å si at vi nå har full sysselsetting. Presset i arbeidsmarkedet illustreres også ved at antall ledige stillinger annonsert i media eller meldt til Arbeids- og velferdsetaten har blitt doblet fra 2004 til 2007. Videre svarte 18 prosent av de spurte industrilederne ifølge konjunkturbarometeret i SSB at tilgangen på arbeidskraft var en begrensende faktor i produksjonen i 4. kvartal 2007. To år tidligere svarte 8 prosent det samme. Veksten i arbeidsinnvandringen har trolig bidratt til å dempe presset i arbeidsmarkedet, men det er likevel sannsynlig at det nå er mangel på flere typer arbeidskraft.

Nedgangskonjunktoren vi ser for oss de kommende årene vil trolig påvirke næringsstrukturen. Mens oppgangen i norsk økonomi siden 2003 har vært bredt basert, blir nedgangen langt mer markert for enkelte av industrinæringene. Lønnsomheten i den delen av konkurransutsatt næringsliv som konkurrerer med bedrifter

i utlandet vil ifølge våre prognoser bli påvirket negativt gjennom flere kanaler i tiden framover. For det første vil lønnsveksten øke kostnadene, for det andre vil kronestykingen redusere konkurranseevnen ytterligere, for det tredje vil den internasjonale konjunkturedgangen bremse etterspørselsveksten i eksportmarkedene og for det fjerde vil prisene på eksportproduktene falle betraktelig. Den innenlandske etterspørselsveksten vil derimot holde seg godt oppe, noe de tjenesteytende næringer vil nyte særlig godt av. Vi regner også med at offentlig sektor vil fortsette å vokse. Både økte behov og muligheter taler for det.

Fra 2007 til 2011 vil sysselsettingen samlet sett øke med over 100 000 personer i våre prognoser. Sysselsettingsveksten er relativt jevnt fordelt blant de private og offentlige tjenestenæringene. Industrisysselsettingen reduseres imidlertid med nesten 10 000 personer i perioden. Trolig vil også veksten i arbeidsinnvandringen flate ut, siden både lønningene og jobbmulighetene har bedret seg i mange av landene i Øst-Europa. Likevel regner vi med at ledigheten øker noe gjennom 2008, 2009 og 2010. Målt som årgjennomsnitt anslår vi en ledighetsrate på henholdsvis 2,7, 2,8 og 3,1 prosent disse tre årene. Ledighetsoppgangen flater så ut, og i 2011 ligger anslaget på ledighetsraten på 3,0 prosent.

2.11. Omslaget i økonomien bringer lønnsveksten ned igjen til neste år

Etter fire år med relativt moderat lønnsvekst økte lønningene målt per normalårsverk med 5,6 prosent i fjor. Vi må tilbake til 2002 for å finne om lag like høy vekst. Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) anslår at tariff tilleggene i 2007 bidro til å øke årslønna i noen av de store forhandlingsområdene i privat sektor med kun 1-1½ prosent. Årslønna skiller seg fra lønn per normalårsverk ved at den ikke inkluderer overtid og naturalytelser. Ifølge TBU var det særlig økt lønnsglidning som trakk opp lønnsveksten i 2007.

Lønnsstatistikken til SSB, som måler gjennomsnittlig månedslønn for heltidsansatte på et gitt tidspunkt hvert år, viser at det blant de store næringene i fastlandsøkonomien var spesielt høy lønnsvekst i industrien, bygge- og anleggsvirksomhet og finanstjenester i fjor. I industrien og bygge- og anleggsvirksomheten økte månedslønna med 6 prosent fra 1. oktober 2006 til 1. oktober 2007. I tillegg kommer en økning i overtiden. I finanstjenester, der måletidspunktet var 1. september, var økningen på 6,2 prosent. Økte bonusutbetalinger bidro til at månedslønna økte mer enn den avtalte lønna i disse næringene, og forklarer således noe av veksten i lønnsglidningen i fjor.

Den høye lønnsglidningen må sees i sammenheng med det stramme arbeidsmarkedet og den gode lønnsomheten i store deler av næringslivet. God lønnssevne i næringslivet bidrar til økt konkurranse om arbeidskraften. Siden det er lettere å bruke lønn som

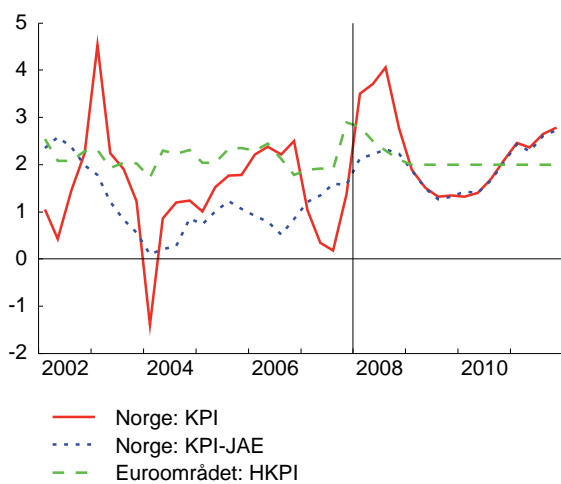
rekrutteringsvirkemiddel for grupper med hovedsakelig lokal lønnsfastsettelse, kan den høye lønnsglidningen indikere at lønnsveksten har vært lavere for grupper som i større grad har fått lønnstilleggene fastsatt i tariffforhandlingene, og at det trolig vil være fokus på ulik lønnsutvikling mellom grupper av lønnstakere i årets hovedoppgjør. I tillegg vil de siste årenes stramme arbeidsmarked prege årets tariffforhandlinger, selv om det allerede har skjedd et konjunkturomslag internasjonalt. Dette innebærer i så fall en tidsforsinkelse fra endringer inntreffer i arbeidsmarkedet til de slår ut i endret lønnsvekst, som er konsistent med SSBs lønnsmodeller.

Et annet tema som vil prege årets lønnsoppgjør er hvordan den avtalefestede pensjonen (AFP) skal tilpasses *Modernisert folketrygd*. Anslagene for lønnsveksten i år og lønnskostnadsveksten i årene framover vil kunne avhenge av utfallet av forhandlingene på dette punktet. En fortsatt gunstig AFP-ordning kan tenkes å oppnås ved at arbeidstakerorganisasjonene godtar lavere lønnstillegg. Alternativt kan de kreve kompensasjon for en dårligere ordning enn i dag. En annen innfallsvinkel for å vurdere betydningen på lønnsveksten er å betrakte endringene i AFP-ordningen som en forhandlings sak mellom arbeidstakerne og myndighetene, og at arbeidsgiverne i liten grad blir berørt av utfallet. Løsningen det da skal bli enighet om er hvor mye staten skal bidra med i AFP-pensjon i framtiden og hvordan ordningen skal utformes. Det innebærer i så fall at verken lønnsveksten eller pensjonsavsetningene i bedriftene blir særlig påvirket. Vi har størst tro på denne siste tilnærmingen. I tråd med dette har vi antatt at AFP-spørsmålet i seg selv i liten grad kommer til å påvirke lønnsveksten eller de faktorene som bestemmer lønnsveksten i våre lønnsmodeller. Dette er forøvrig konsistent med at endringer i inntektsskattesatsene erfaringsvis har hatt svært små effekter på lønnsveksten.

Vi anslår nå en lønnsvekst fra 2007 til 2008 på 6,0 prosent. Den økte lønnsveksten i 2007 og 2008, sammen med svakere markedsforhold for norske eksportbedrifter og nedgang i prisene på viktige norske eksportprodukter, bidrar til å dempe veksten i sysselsettingen og øke ledigheten. Disse forholdene vil bringe lønnstilleggene ned i 2009. Tilleggene, som blir gitt i forbindelse med vårens tariffforhandlinger, vil imidlertid gi betydelige bidrag til lønnsveksten fra 2008 til 2009 også. Lønnsveksten anslås til 4,7 prosent i 2009 og 4,3 prosent i 2010. Dette er en nedjustering på om lag ¾ prosentpoeng fra vår forrige konjunkturrapport, og skyldes en enda svakere utvikling i norske eksportmarkeder og sterkere kronekurs enn vi da la til grunn.

Markedsforholdene for de norske eksportbedriftene ser ut til å kunne bedre seg gjennom 2010 og 2011. Samtidig flater økningen i ledighet ut og konsumprisveksten tiltar noe. Slike forhold tilsier igjen noe høyere lønnsvekst. For 2011 anslår vi lønnsveksten til 5,2 prosent.

Figur 2.15. Konsumprisindeksen. Prosentvis vekst fra samme kvartal året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

2.12. Elektrisitetsprisene får fart i prisstigningen i år

Inflasjonen målt med 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) var som årsgjennomsnitt 1,4 prosent i 2007. Konjunkturoppgang hjemme og ute har bidratt til at inflasjonstakten har økt en del gjennom siste halvannet år, fra 0,4 prosent i august 2006 til 1,9 prosent i januar i år. Et kraftig fall i elektrisitetsprisene i forhold til 2006, bidro til at konsumprisindeksen i alt (KPI) bare steg med 0,8 prosent i fjor.

Den norske konjunkturoppgangen gjenfinnes i inflasjonstallene ved at prisveksten på norskproduserte varer og tjenester utenom energivarer og husleie har økt klart, spesielt gjennom siste halvannet år. Veksten i husleiene har endret seg lite gjennom de fire siste årene og har i det siste året vært svært lik veksten i KPI-JAE. Prisstigningen på importerte konsumvarer har i lang tid vært negativ og har bidratt vesentlig til den lave veksten i KPI-JAE. Dette prisleilet kan føres tilbake til sterkere krone, stadig lavere internasjonale priser på ferdigvarer samt økt produktivitet i varehandelen.

Veksten i timelønnskostnadene nær doblet seg fra 2004 til 2007 og vil trolig øke i år. Produktivitetsveksten ser ut til å ha falt i fjor, og vi venter en svak utvikling i år og neste år. Den innenlandske kostnadsutviklingen bidrar dermed til økt prisstigning framover. I samme retning trekker høye energipriser og økte internasjonale matvarepriser. En markert sterkere kronekurs vil derimot virke dempende på prisstigningen. Fra 2007 til 2008 venter vi at den importveide kronekursen i gjennomsnitt styrker seg med nesten 4 prosent. Den isolerte effekten av denne kronestykingen kan anslås til å trekke veksten i KPI-JAE ned med 0,6 prosentpoeng inneværende år.

Det internasjonale prisleilet på ferdigvarer har i stor grad sammenheng med at lavkostland som Kina og

Temaboks 2.3. Kraftmarkedet framover

I 2007 var den gjennomsnittlige systemprisen på kraft i Nord Pool-området 22,4 øre/kWh, en nedgang fra 39,1 øre/kWh i 2006. Gjennomsnittsprisen i årets 51 første dager er 35,0 øre/kWh. Terminprisene på Nord Pool 19. februar indikerer en gjennomsnittlig systempris på 35,3 øre per kWh for 2008, en prisøkning på 58 prosent fra 2007. Elektrisitetsprisen som husholdningene betaler (inkludert nettleie og avgifter), slik den måles i konsumprisindeksen, anslås over året å øke med om lag 30 prosent fra 2007 til 2008.

Året 2007 var temperaturmessig litt varmere enn gjennomsnittet for tiårsperioden 1997-2006. Sammenlignet med 2006 var det imidlertid litt kjøligere, noe som isolert sett økte elektrisitetsforbruket med i underkant av 1 TWh. I tillegg økte kraftforbruket blant annet som følge av økt økonomisk aktivitet og lavere kraftpriser med ytterligere 3,6 TWh, slik at totalt kraftforbruk i 2007 var 4,4 TWh høyere enn i 2006. Forventet økonomisk vekst fra 2007 til 2008 og innføring av kraftforbruk knyttet til Snøhvit-anlegget og Ormen Lange er faktorer som trekker opp kraftforbruket i 2008. Høyere forventet kraftpris trekker i motsatt retning. Med en antagelse om temperaturforhold resten av året som gjennomsnittet for tiårsperioden 1998-2007, vil samlet brutto kraftforbruk i alminnelig forsyning kunne øke med om lag 2 TWh på årsbasis sammenlignet med 2007. For kraftintensiv industri og elektrokjeler kan det ligge an til at kraftforbruket samlet blir om lag uendret. Norsk totalforbruk av kraft i 2008 kan da bli om lag 129 TWh mot 127 TWh i fjor.

I midten av februar i år var magasinbeholdningen 4,4 prosent over normalen og snømengden i fjellet noe større enn hva som har vært normalt på dette tidspunkt siste 35 år. Gasskraftverket på Kårstø, med en årsproduksjon på opptil 3,5 TWh, ble satt i produksjon høsten 2007. Gasskraftverket i tilknytning til LNG-anlegget på Snøhvitfeltet, som under normale forhold kan produsere i underkant av 2 TWh per år, kan i 2008 forventes å produsere mindre elektrisitet enn dette på grunn av oppstartproblemer på LNG-anlegget. En norsk totalproduksjon på rundt 135 TWh i 2008, 2 TWh mindre enn i 2007, er da forenlig med at magasinutfyllingen ved utgangen av 2008 er om lag på normalnivået. Netto eksport av kraft vil i så fall falle fra 10 TWh i 2007 til 6 TWh i 2008.

Terminprisene på Nord Pool for årene 2009 til og med 2012 er i overkant av 41 øre/kWh i gjennomsnitt eller om lag 16 prosent høyere enn forventet kraftpris for 2008. Selv om terminprisene for de nærmeste årene tilnærmet sesvis er like, er utfallsrommet for framtidige kraftpriser i Norge stort. Variasjoner i tilsig til vannmagasinene kan medføre store utslag i norske kraftpriser. Framtidige kull-, gass- og CO₂-kvotepriser er også usikre. Disse prisene bestemmer i stor grad kraftprisene på Kontinentet og påvirker indirekte de norske og nordiske kraftprisene. I den nærmeste femårsperioden er det ikke usannsynlig at kraftprisen i Norge for et enkelt år kan bli så lav som 20 øre/kWh eller så høy som 60 øre per kWh.

Temaboks 2.4. Verdensmarkedspriser på matvarer og prisutviklingen for matvarer i Norge

Kraftig økning i råvareprisene på verdensmarkedet har i senere tid bidratt til å øke matvareprisene internasjonalt. I desember i fjor antok OECD at verdensmarkedsprisene på aggregatene «matvarer og tropiske drikkevarer» og «råvarer fra jordbruket» omregnet til norske kroner på årsbasis økte med om lag 13 prosent i 2007, etter 10 prosent økning året før og et fall på 4 prosent i 2005.

I euro-området har denne prisoppgangen bidratt til at 12-månedersveksten i konsumprisindeksens delindeks for matvarepriser har skutt i været, spesielt gjennom andre halvår i fjor, fra en bunn på 2,0 prosent i juli til 4,8 prosent i desember. I Norge har prisstigningstakten for matvarer økt fra 1,7 prosent i mai til 3,1 prosent i desember i fjor. Gjennom media har detaljistene gjort det klart at det kommer en markert økning i matvareprisene i februar, som vil komme til syne i KPI som publiseres 10. mars.

Beregninger med den makroøkonomiske modellen KVARTS viser at en 10 prosent økning i verdensmarkedsprisene på uforedlede jordbruksvarer vil slå ut med en økning på 0,5 prosent i norske matvarepriser. Virkningen av økte importpriser på foredlede matvarer, vil være om lag tre ganger så sterk. KVARTS kan imidlertid ikke si noe om hvor mye importprisene på foredlede matvarer eller norske jordbrukspriser øker som følge av økte råvarepriser internasjonalt. Det modellen kan si er at en 10 prosent økning i produsentprisene på jordbruksprodukter vil øke norske matvarepriser husholdningene står overfor med 0,9 prosent. Videre øker matvareprisene på kort sikt med halvparten av en økning i produsentprisen på foredlede norskproduserte matvarer. Dette er dermed den viktigste enkeltfaktoren som driver matvareprisene. Her må en imidlertid være oppmerksom på at virkningene av endringer i prisene omtalt ovenfor i stor grad skjer gjennom at disse produsentprisene øker.

I tillegg til prisene på råvarene og importerte ferdigvarer påvirkes matprisene i Norge av avgifter og subsidier, avtalebestemte maksimalpriser i jordbruksoppkjøret og markedsforhold for norske jordbruksprodukter. På toppen av dette kommer alle vanlige kostnadsforhold knyttet til foredling og varehandel. Varehandelsavansene står for øvrig for om lag 30 prosent av matvareprisene husholdningene står overfor. Importvernet og ulike reguleringer i norske jordbruksprodukter bidrar trolig til at økte priser på verdensmarkedet slår mindre ut i matvareprisene i Norge enn i mange andre land.

Virkningsberegninger. Forutsatt uendret rente og valutakurs. Førsteårsvirkning i prosent av en 10 prosent økning i

	Matvarepriser i KPI	KPI	KPI-JAE
verdensmarkedspris på uforedlede jordbruksvarer ¹	0,52	0,08	0,09
produsentpris på norske jordbruksprodukter	0,89	0,16	0,18
prisene på importerte foredlede matvarer	1,34	0,20	0,22
norsk produsentpris på foredlede matvarer ²	5,09	0,65	0,71

¹ Ser bort fra virkninger via importprisen på foredlede matvarer.

² Denne prisen bestemmes normalt i modellen av prisene på produktinnsats, i tillegg til prisene på andre produksjonsfaktorer. Virkningene av økte priser nevnt ovenfor, vil i stor grad virke gjennom prisen på produktinnsats i denne produksjonsvirksomheten.

India har blitt stadig mer integrert i verdensøkonomien. Vi regner imidlertid med at de negative prisimpulsene fra den økte importen fra lavkostnadsland vil bli redusert framover. Inflasjonen stiger i disse landene, og en må vente en avdempning av vridningen i importen over tid. Ifølge våre beregninger kommer veksten i KPI-JAE som årsgjennomsnitt opp i 2,2 prosent i år for deretter å holde seg rundt 1,5 prosent i de neste to årene. En fortsatt styrking av norske kroner samt tidsforsinkete virkninger av kronestyrringen som alt har funnet sted, forklarer mye av inflasjonsnedgangen fra 2008 til 2009. Inflasjonsnedgangen skyldes imidlertid også svakere innenlandske og utenlandske konjunkturer, med blant annet lavere vekst i lønningene. Den høye veksten i matvareprisene på verdensmarkedet regner vi heller ikke vil vare ved. Indirekte effekter av reduserte energipriser trekker også i retning av lavere inflasjon et stykke fram i tid.

Et antatt omslag i konjunkturer i retning av økt vekst, slår ut i økt inflasjon de siste årene av beregningsperioden. Utviklingen forsterkes av at styrkingen av kronkursen stopper opp i 2010, for deretter å svekke seg noe i 2011. Veksten i KPI-JAE kommer dermed som gjennomsnitt opp i 2,5 prosent i 2011.

For husholdningene er det den samlede veksten i KPI som påvirker kjøpekraften av inntektene og som dermed er det relevante prisstigningsmålet. I det siste har elektrisitetsprisene vært den helt dominerende enkeltfaktoren bak svingningene i KPI-veksten. I september i fjor var elektrisitetsprisene ifølge KPI nesten 43 prosent lavere enn i samme måned året før. Dette bidro til at 12-månedersveksten i KPI ble -0,3 prosent. Deretter har elektrisitetsprisene steget kraftig og i januar i år var de nesten 27 prosent høyere enn 12 måneder tidligere. Dette bidro til at 12-månedersveksten i KPI da kom opp i 3,7 prosent. I det siste har spotprisene på elektrisk kraft falt noe. Vi legger likevel til grunn at elektrisitetsprisene, slik de måles i KPI, vil øke med i overkant av 30 prosent på årsbasis i år. Terminprisene i kraftmarkedet peker i retning av en økning, om enn betydelig mindre, også i 2009. Vi regner med en prisøkning på om lag 8 prosent, mens det i de to neste årene ikke ligger an til noen ytterligere prisøkning.

Oljeprisen målt i kroner anslås å bli om lag 5 prosent høyere i år enn i fjor. I 2009 har vi lagt til grunn en relativt klar nedgang i oljeprisene målt i kroner med over 12 prosent. Isolert sett antas dette å redusere KPI med ¼ prosent dette året. I de siste årene i prognoseperioden er oljeprisen antatt å øke noe igjen.

Det vedtatte avgiftsopplegget for 2008 vurderes som nær inflasjonsnøytralt. Vi legger til grunn at det heller ikke foretas noen reelle avgiftsendringer i resten av prognoseperioden. Med disse forutsetningene gir beregningene en KPI-vekst i 2008 på 3,5 prosent, som er klart høyere enn økningen i KPI-JAE. Deretter viser beregningene en vekst i KPI som er tilnærmet den samme som for KPI-JAE, det vil si mellom 1 og 2 prosent i 2009

og 2010, mens prisstigningen tar seg opp til 2,6 prosent i 2011 som følge av oljeprisen.

2.13. Konjunktursvingninger i utenriksøkonomien

De siste tallene fra utenriksregnskapet viser rekordstort overskudd for 4. kvartal i fjor. I forhold til kvartalet før økte eksporten over dobbelt så mye som importen i volum, og over tre ganger så mye i verdi. Også sammenliknet med 4. kvartal i 2006 og i 2005 er overskuddene høyere. Høye olje- og gasspriser bidro kraftig til at handelsbalansen med utlandet fikk et overskudd på over 100 milliarder kroner i 4. kvartal 2007. Det store overskuddet på rente- og stønadsbalansen i 3. kvartal 2007 ble tangert i 4. kvartal, slik at overskuddet på driftsbalansen ble over 120 milliarder kroner.

For hele 2007 ble overskuddet på handelsbalansen 377 milliarder kroner. Det er 16 milliarder kroner lavere enn i 2006. Det store handelsoverskuddet i 4. kvartal i år kunne ikke hindre at veksttrenden fra 2002 ble brutt. Rente- og stønadsbalansen viste derimot et årlig overskudd for første gang siden årtusenskiftet, på 13 milliarder kroner. Dermed ble det et rekordhøyt overskudd på driftsbalansen overfor utlandet på 390 milliarder kroner. På fem år har overskuddet doblet seg.

I 2008 venter vi at handelsbalansen styrker seg, godt hjulpet av høyere oljepris og reduserte importpriser. Overskuddet kan bli opp mot 400 milliarder kroner. I 2009 antas handelsoverskuddet å bli redusert ned mot 320 milliarder kroner som følge av svakere internasjonale konjunkturer, redusert bytteforhold (eksport- vs. importpriser) generelt, lavere oljepris spesielt og sterkere krone. Først i 2011 venter vi at handelsbalansen igjen styrker seg. Med drahjelp fra høyere oljepris og økende etterspørsel etter norske eksportvarer vil overskuddet kunne nå tilbake til 2007-nivå.

En konjunkturedgang som kommer både tidligere og sterkere ute enn hjemme vil trolig gi negative impulser til rente- og stønadsbalansen de nærmeste årene. Sterkere kronekurs vil også kunne bidra til å svekke balansen. I motsatt retning drar oppbyggingen av Statens pensjonsfond – utland. Siden renter på verdipapirer og betalt utbytte på aksjer varierer og ikke er proporsjonale med fondets størrelse, kan det være betydelige svingninger i betalningene. Vi venter imidlertid at fondets økende størrelse vil føre til at rente- og stønadsbalansen viser en trendmessig styrking, slik at overskuddet i 2007 øker ytterligere i årene framover. Tillagt handelsoverskuddet vil dette bidra til høye overskudd på driftsbalansen, som kan nå godt over 400 milliarder kroner i år og – etter en konjunktursvingning ned i 2009 og 2010 – på ny i prognoseperiodens siste år, 2011.

2.14. Stor usikkerhet i anslagene

Statistisk sentralbyrå presenterte sine første kvantifiserte konjunkturprognoser for norsk økonomi i 1988, og har siden 1990 med få unntak publisert prognoser for to år fram i tid i februar/mars, mai/juni, september og november/desember hvert år. Vi gir her en evaluering av prognosevirksomheten. Evalueringen tar for seg tre viktige makroøkonomiske størrelser: Veksten i konsumprisindeksen (KPI), veksten i bruttonasjonalproduktet (BNP) for Fastlands-Norge og arbeidsledigheten i prosent av arbeidsstyrken (AKU). Det undersøkes spesielt om anslagene har avveket systematisk fra foreløpige tall fra nasjonalregnskapet, og spredningen i avvikene. Analysen benyttes også til å si noe om usikkerheten i anslagene for 2008 og 2009 som publiseres nå.

Det er ofte avvik mellom de foreløpige BNP-tallene som publiseres i februar/mars året etter regnskapsåret (Utsynsregnskapet), og de endelige tallene som normalt først er klare nærmere to år senere. De «endelige» tallene kan dessuten bli revidert i forbindelse med periodiske revisjoner hvor ny statistikk innarbeides eller ved omlegginger av beregningsprinsipper. Vi benytter likevel foreløpige BNP-tall fra Utsynsregnskapet som «fasit» av tre grunner. For det første foreligger ikke endelige regnskapstall for årene etter 2005. Anslagene for disse årene må derfor uansett sammenlignes med foreløpige regnskapstall. For det andre er prognosene laget med utgangspunkt i foreløpige - ikke endelige - regnskapstall for den nære forhistorien. For det tredje ble det ved hovedrevisjonene i 1995, 2002 og 2006 foretatt endringer i definisjoner, som innebar at prognoser og endelige tall ikke knytter seg til samme målesystem. Våre prognoser for BNP Fastlands-Norge i 2006 og 2007 hadde for eksempel blitt annerledes dersom vi hadde brukt den nye definisjonen på prognosetidspunktene.

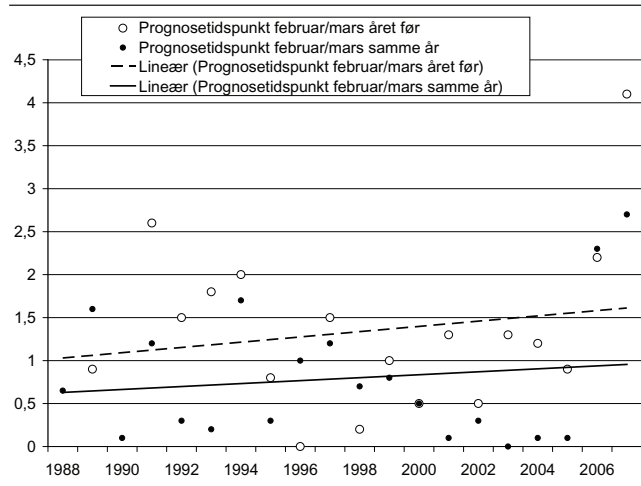
Hvor gode har anslagene vært?

Figurene 2.16, 2.17 og 2.18 viser utviklingen over tid i det absolutte avviket mellom anslag og foreløpig regnskap for veksten i BNP for Fastlands-Norge, KPI og AKU-ledigheten. Av figurene framkommer det at mens prognosene for KPI og AKU-ledigheten har blitt bedret over tid, har den betydelige undervurderingen av BNP-veksten i 2006 og 2007 ført til at en klar negativ trend i prognosefeilene fram til og med 2005 har blitt brutt, men noe av dette skyldes altså omlegging av beregningen av BNP i 2006.

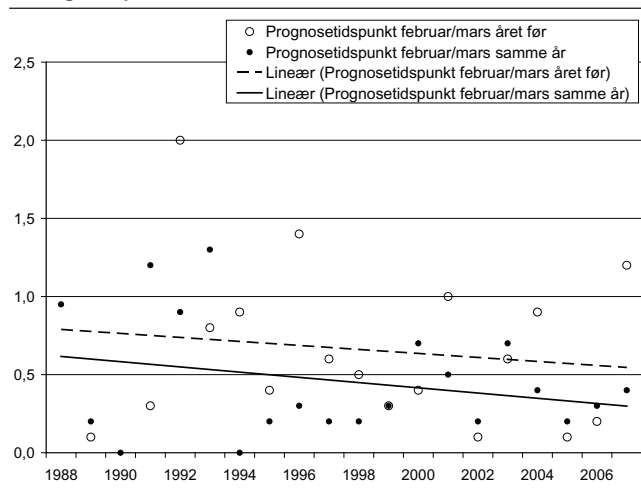
Figurene 2.19, 2.20 og 2.21 viser gjennomsnittlig avvik mellom anslag gitt på ulike tidspunkter og regnskapstall for henholdsvis veksten i BNP for Fastlands-Norge, veksten i KPI og ledigheten. Figurene gir også en indikasjon på spredningen i avvikene ved at de inkluderer tre intervaller rundt gjennomsnittet. Disse intervallene er regnet ut på bakgrunn av den historiske spredningen. De sier ikke noe om hvor mange av avvikene som faktisk ligger innenfor intervallene. Under

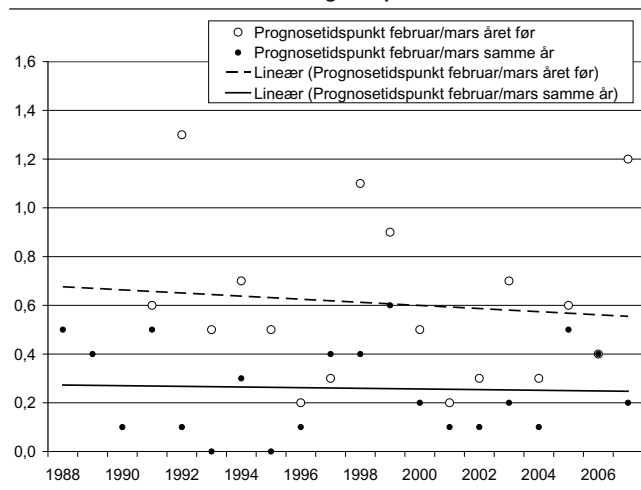
Figur 2.16. Anslag på prosentvis endring i BNP for Fastlands-Norge. Absolutt avvik fra foreløpig regnskap

Figur 2.17. Anslag på prosentvis endring i KPI. Absolutt avvik fra regnskap

Figur 2.18. Anslag på arbeidsledighet (AKU) foretatt i februar samme år. Absolutt avvik fra regnskap

gitte forutsetninger¹ er sikkerheten for at avviket mellom fremtidige anslag og regnskapstall ligger innenfor disse intervallene henholdsvis 50, 80 og 90 prosent. For i størst mulig grad å synliggjøre dagens usikkerhet, har vi kun benyttet prognosene for årene etter 1995 i beregningene av intervallene.

Har det vært systematiske avvik?

Anslagene for BNP-veksten har ofte vært for lave. I gjennomsnitt ligger anslagene for BNP-veksten to år fram i tid 0,6 prosentpoeng under den realisererte. Det samme gjør anslagene gitt i mai/juni samme år. Anslagene gitt i september og november/desember året før prognoseåret ligger i gjennomsnitt henholdsvis 0,7 og 0,8 prosentpoeng under «fasiten». I anslagene gitt i prognoseåret er det igjen mindre avvik.

Gjennomsnittlig prognoseavvik på veksten i KPI er nær null på alle prognosetidspunkt. Avviket er maksimalt 0,1 prosentpoeng.

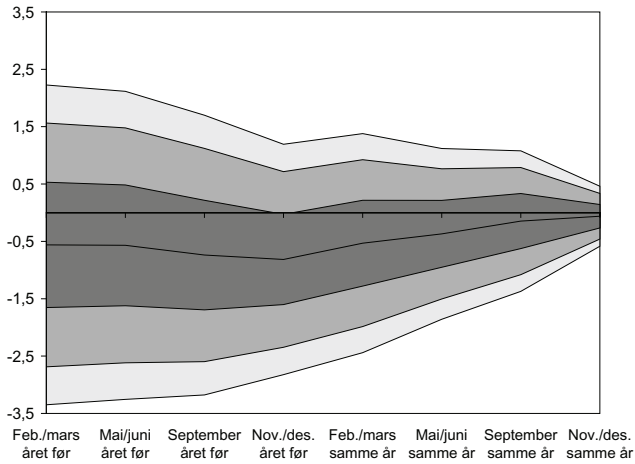
Anslagene på ledigheten har hatt en tendens til systematisk å ha blitt noe for høye, avvikene har imidlertid i gjennomsnitt vært små. Prognosene gitt i februar/mars, mai/juni og september året før prognoseåret er i gjennomsnitt henholdsvis 0,3, 0,3 og 0,2 prosentpoeng for høye, deretter er gjennomsnittlig avvik 0,1 prosentpoeng på hvert prognosetidspunkt fram til og med mai/juni samme år. Etter dette er avvikene i gjennomsnitt tilnærmet null. Sett i lys av den store spredningen i disse anslagene og at det kun er 13 observasjoner med i analysen, tyder resultatene på at det ikke er store systematiske feil i våre anslag for de tre hovedstørrelsene.

Spredningen i anslagene

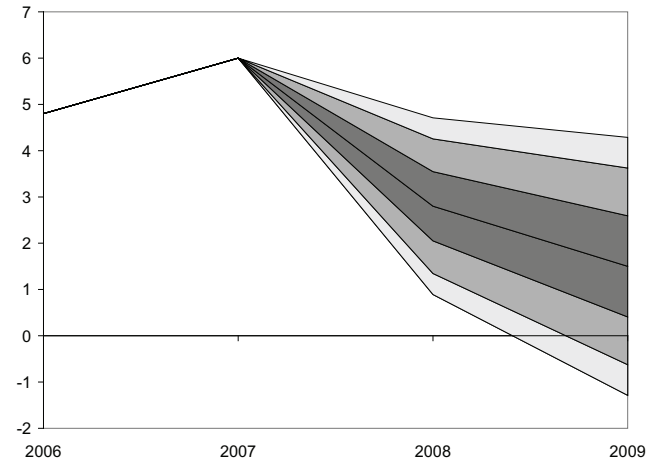
Det har vært relativt stor spredning i avviket mellom anslaget på BNP-veksten offentliggjort i februar/mars året før prognoseåret og det foreløpige regnskapstallet. Anslaget for 2007 bommet mest, med 4,1 prosentpoeng. 2007-anslaget er imidlertid påvirket av endringer i nasjonalregnskapets definisjoner. Av de 13 anslagene vi har laget på dette tidspunktet fra og med 1995-prognosen, ligger imidlertid kun 6 mer enn 1 prosentpoeng unna det foreløpige regnskapstallet. Én gang traff prognosen helt nøyaktig — i 1996. Variasjonen i avvikene er i gjennomsnitt betydelig mindre i de prognosene som er gitt i november/desember året før, men fortsatt bommer 3 av 13 anslag med mer enn 1 prosentpoeng. Til tross for stadig mer informasjon om den økonomiske utviklingen i det året det gis prognoser for, er spredningen i avvikene deretter om lag den samme helt fram til og med prognosene i september det samme året. En viktig medvirkende årsak til dette er at de kvartalsvise BNP-tallene ofte har blitt revidert tildels betydelig gjennom prognoseåret. Først i den siste prognosen vi gir før «fasiten» foreligger, er det på ny en viss nedgang i spredningen i avvikene.

¹ At alle avvik tilhører en gitt statistisk fordeling (normalfordeling med lik forventning og spredning) og er uavhengige.

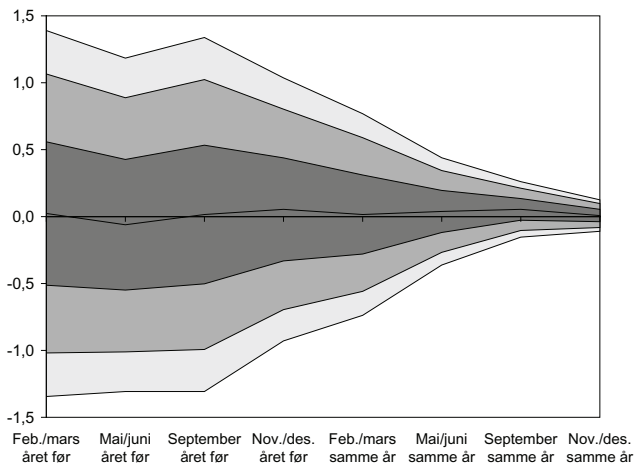
Figur 2.19. Anslag på prosentvis endring i BNP for Fastlands-Norge. Avvik fra foreløpig regnskapstall og spredningen i disse. Intervallene viser henholdsvis 50, 80 og 90 percents konfidensintervaller

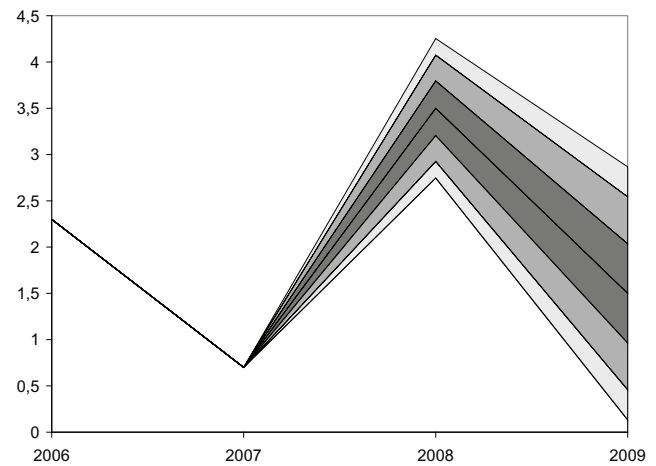
Figur 2.22. Anslag på prosentvis endring i BNP for Fastlands-Norge. Sikkerheten for at det foreløpige regnskapstallet vil ligge innenfor de tre intervallene er henholdsvis 50, 80 og 90 prosent

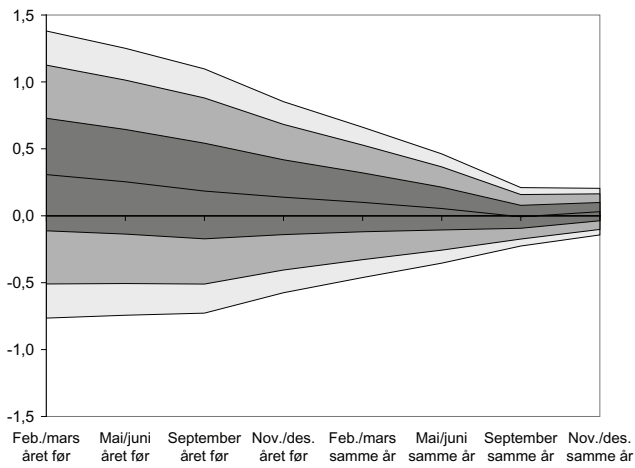
Figur 2.20. Anslag på prosentvis endring i KPI. Avvik fra regnskapstall og spredningen i disse. Intervallene viser henholdsvis 50, 80 og 90 percents konfidensintervaller

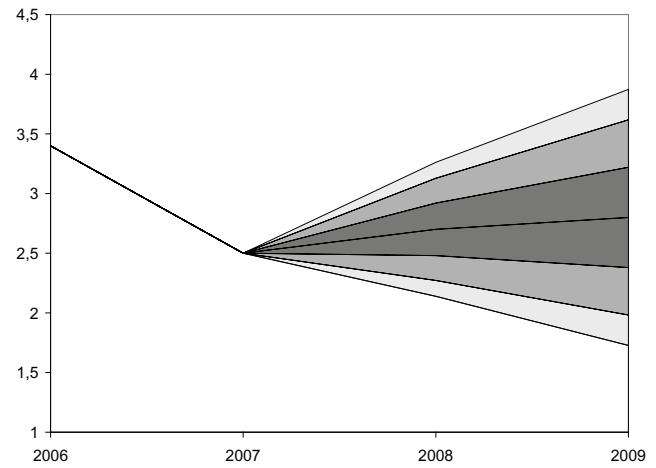
Figur 2.23. Anslag på prosentvis endring i KPI. Sikkerheten for at regnskapstallet vil ligge innenfor de tre intervallene er henholdsvis 50, 80 og 90 prosent

Figur 2.21. Anslag på arbeidsledighet (AKU). Avvik fra regnskapstall og spredningene i disse. Intervallene viser henholdsvis 50, 80 og 90 percents konfidensintervaller

Figur 2.24. Anslag på arbeidsledighet (AKU). Sikkerheten for at regnskapstallet vil ligge innenfor de tre intervallene er henholdsvis 50, 80 og 90 prosent

Vi finner et lignende mønster i anslagene for årsveksten i KPI. Det er betydelig variasjon mellom de første fem anslagene og resultatet, men anslagene fra og med mai/juni samme år er meget treffsikre. Etter dette er ingen anslag mer enn 0,3 prosentpoeng fra den faktiske veksttakten. Variasjonen i de foregående anslagene er 3-4 ganger så store. Siden KPI ikke revideres, avspeiler dette at faktisk utvikling i KPI gradvis blir kjent med full sikkerhet gjennom året.

Spredningen i avviket mellom anslag på ledigheten og resultatet viser en jevn nedgang etter hvert som prognosehorisonten blir kortere. Det gjennomsnittlige absolutt avviket er på 0,6 prosentpoeng i februar/mars året før og 0,3 prosentpoeng i februar/mars samme år. Deretter synker spredningen gradvis. Også for ledigheten reduseres prognosefeilen betraktelig i de tre siste prognosene før resultatet foreligger. Etter dette ligger ingen prognoser mer enn 0,4 prosentpoeng fra regnskapstallet. Som for KPI, skyldes dette at tallet blir gradvis kjent gjennom året og ikke revidert.

Prognosene for 2008 og 2009 er usikre

I figurene 2.22, 2.23 og 2.24 vurderes usikkerheten i anslagene for 2008 og 2009 gitt i denne rapporten. Vi anslår nå veksten i BNP for Fastlands-Norge til 2,8 prosent i 2008 og 1,5 prosent i 2009. Basert på analysen over, er vi 50 prosent sikre på at BNP-veksten for Fastlands-Norge vil ligge mellom 2,1 og 3,6 prosent i 2008 og mellom 0,4 og 2,6 prosent i 2009. Vi er 80 prosent sikre på at den prosentvise veksten vil ligge mellom 1,3 og 4,3 i 2008 og mellom -0,6 og 3,6 i 2009. Et intervall på til sammen 3,8 prosentpoeng i 2008, og 5,6 prosentpoeng i 2009, dekker den prosentvise veksten med 90 prosent sikkerhet.

Veksten i KPI var på 0,7 prosent i 2007. For 2008 og 2009 anslår vi veksten til henholdsvis 3,5 og 1,5 prosent. Vi er 50 prosent sikre på at anslagene for 2008 og 2009 ikke bommer med mer enn henholdsvis 0,3 og 0,5 prosentpoeng. Med 80 prosent sikkerhet bommer vi ikke med mer enn 0,6 prosentpoeng i 2008 og 1,0 prosentpoeng i 2009. Vi er 90 prosent sikre på at intervallet mellom 2,7 og 4,3 dekker den faktiske KPI-veksten i 2008, og at intervallet mellom 0,1 og 2,9 dekker KPI-veksten i 2009.

Nivået på arbeidsledigheten er anslått til 2,7 prosent i 2008 og 2,8 prosent i 2009. Mens de historiske prognosefeilene tilsier at prognosen for 2008 kan betraktes med en relativt stor grad av sikkerhet, behefter det seg mer usikkerhet til prognosen for året etter. For eksempel vil regnskapstallet med 80 prosent sikkerhet ikke ligge mer enn 0,4 prosentpoeng fra vårt anslag for 2008. I 2009 derimot er det 80 prosent sikkerhet for at ledigheten blir innenfor et intervall på 0,8 prosentpoeng over og under anslaget. Intervallet som dekker ledighetstallet for 2009 med 90 prosent sikkerhet spenner seg fra 1,7 til 3,9, et intervall på hele 2,2 prosentpoeng.

2.15. Hvor godt traff SSBs prognoser for 2007?

Første gang SSB presenterte prognoser for sentrale makroøkonomiske variabler for 2007 var i Økonomiske analyser fra desember 2004. Anslagene gitt i november i fjor var 13. og siste gang vi ga prognoser for 2007. I tabellen på neste side gjengis de siste åtte av disse prognosene. De ble gitt gjennom 2006 og 2007, det vil si fra og med Økonomiske analyser nr.1/2006 (ØA 1/2006). I tabellkolonnen ytterst til høyre (ØA 1/2008) vises de foreløpige anslagene fra nasjonalregnskapet for 2007 sammen med øvrige regnskapstall. Disse tallene betraktes som en fasit.

Anslagene på presset i arbeidsmarkedet og nominelle størrelser kom relativt fort nær fasiten. Utviklingen i realøkonomien hadde vi større problemer med. Prognosene preges av at vi undervurderte styrken og lengden i konjunkturoppgangen internasjonalt, men først og fremst i Norge. Lenge trodde vi at veksten i norske eksportmarkeder ville gå klart ned fra 2006 til 2007. Dermed undervurderte vi veksten i eksporten av tradisjonelle varer. Vi la også lenge til grunn at oljeinvesteringene ville reduseres og dermed bidra til å snu konjunkturutviklingen. Investeringsutviklingen i Fastlands-Norge ble også i betydelig grad undervurdert i samtlige anslag. I tillegg ble veksten i husholdningenes etterspørsel lenge klart undervurdert.

Som vanlig er det en tydelig tendens at de realøkonomiske anslagene bedres jo nærmere avslutningen av prognoseåret man kommer. Det tok lenger tid enn vanlig før vi hadde spesielt etterspørselen fra husholdningene «på plass». I fjor vår undervurderte vi fremdeles veksten i både husholdningenes forbruk og BNP Fastlands-Norge med nesten 2 prosentpoeng. De to siste anslagene hadde imidlertid fanget opp det meste av hovedbildet.

Vi så lenge for oss vesentlig høyere vekst i importen enn i norsk etterspørsel. Dette viste seg å være en riktig vurdering. Undervurderingen av etterspørselen og nivået på produksjonskapasiteten bidro likevel til at BNP-veksten ble svært kraftig undervurdert. Noe av undervurderingen kan riktignok føres tilbake til at revisjoner i Nasjonalregnskapskonvensjoner har hevet veksten, men det meste av feilen ligger i våre vurderinger. Første gang vi anslå at BNP-veksten i Fastlands-Norge ville vokse enda mer i 2007 enn i 2006 var så sent som i fjor høst.

Som en skulle vente ut fra undervurderingen av aktivitetsveksten, har rentenivået også blitt undervurdert. Anslaget for pengemarkedsrenta bommer riktignok mer enn våre vurderinger av styringsrenta, på grunn av det unormalt store påslaget som kom i kjølvannet av den internasjonale turbulensen i finansmarkedene i annet halvår i fjor. Lånerentene husholdningene står overfor ser det imidlertid ut til at vi har truffet meget bra på, fra og med analysen i februar i fjor. Ettersom vi også har undervurdert rentenivået i utlandet, har feilen i den

anslåtte renteforskjellen til utlandet vært mindre enn nivåfeilen for Norge. Konsistent med dette har kronekursen vært anslått for svakt.

Når det gjelder arbeidsmarkedet, førte undervurderingen av aktiviteten i økonomien til at veksten i sysselsetting ble anslått alt for lavt. Vi har rett og slett ikke trodd at arbeidsstyrken kunne øke så mye som den har gjort. Vurderingen av presset i arbeidsmarkedet, målt ved arbeidsledigheten, har dermed vært langt bedre enn det feilvurderingen av aktivitetsveksten kunne indikere. I alle de åtte konjunkturrapportene regnet vi med en betydelig nedgang i arbeidsledigheten fra 2005 til 2007.

Fra og med desember 2006 har arbeidsledighetsraten vært tilnærmet perfekt anslått.

Ettersom presset i arbeidsmarkedet i relativt stor grad er fanget opp riktig, har utviklingen i lønns- og prisveksten også vært anslått rimelig bra. Lønnsveksten har riktignok vært anslått litt lavt, mens inflasjonen lenge ble anslått litt for høy. I desember 2006 ble veksten i både KPI og KPI-JAE i 2007 perfekt anslått, mens lønnsvekstanslaget bare lå 0,3 prosentpoeng under det vi i dag oppfatter som fasit.

Tabell 2.4. SSBs framskrivninger for 2007. Vekstrater i prosent der ikke annet fremgår

	ØA 1/06	ØA 3/06	ØA 4/06	ØA 6/06	ØA 1/07	ØA 3/07	ØA 4/07	ØA 6/07	ØA 1/08
Realøkonomi									
Konsum i husholdninger mv.	3,6	3,4	3,7	3,6	3,8	4,7	6,3	7,1	6,4
Konsum i offentlig forvaltning	2,3	2,4	2,4	2,9	2,8	3,2	2,7	3,1	3,2
Bruttoinvestering i fast kapital	-2,4	-1,7	-0,1	4,2	5,8	7,3	7,8	7,6	9,6
Oljevirkosomhet	-5,1	-8,0	-1,8	5,0	3,8	6,5	6,3	6,3	6,6
Fastlands-Norge	-1,0	0,1	0,5	4,7	5,7	7,1	7,6	7,9	9,2
Eksport	4,5	4,1	4,7	4,6	3,6	2,7	2,9	2,6	3,2
Råolje og gass	6,6	7,5	9,1	6,3	3,8	-2,4	-2,5	-2,8	-2,4
Eksport tradisjonelle varer	3,1	2,6	1,9	1,8	3,1	6,7	7,8	7,9	9,0
Import	3,1	2,3	3,7	6,0	5,2	6,8	8,7	8,1	8,6
Import tradisjonelle varer	2,8	2,8	3,4	6,7	5,6	8,1	8,8	8,6	8,2
BNP i alt	2,5	2,6	2,9	3,1	3,3	2,9	3,5	3,3	3,5
BNP Fastlands-Norge	1,9	1,8	2,1	2,4	3,3	4,1	5,1	5,7	6,0
Arbeidsmarked									
Sysselsatte personer	0,7	0,7	1,0	1,7	2,0	2,5	3,1	3,6	3,8
AKU-ledighet (nivå)	3,7	3,9	3,3	3,0	2,7	2,7	2,6	2,6	2,5
Priser og lønninger									
Lønn per normalårsverk	4,0	4,0	5,0	5,3	5,5	5,5	5,6	5,7	5,6
Konsumprisindeksen (KPI)	1,9	1,2	1,5	0,8	0,3	0,7	0,8	0,6	0,8
KPI-JAE	2,0	1,6	1,7	1,4	1,3	1,6	1,4	1,4	1,4
Eksportpris tradisjonelle varer	-1,1	-3,9	-3,2	-4,5	-0,1	2,0	3,6	2,3	2,4
Importpris tradisjonelle varer	-1,1	-1,2	-0,9	-0,9	2,6	2,6	4,4	4,0	3,5
MEMO:									
Pengemarkedsrente (nivå)	3,3	3,5	3,8	4,1	4,6	4,6	4,8	4,9	5,0
Utlånsrente (nivå)	4,8	5,0	4,9	5,1	5,6	5,4	5,5	5,6	5,7
Importveid kronekurs (44 land)	-0,2	-0,2	0,3	-0,3	-0,1	0,3	-1,2	-1,6	-1,8
Driftsbalanse, mrd. kroner	314,2	405,5	368,8	415,0	297,6	311,3	335,9	338,8	390,6
Eksportmarkedsindikatorer	4,2	4,5	4,8	5,1	6,5	6,6	6,8	7,7	7,6
Råoljepris, kroner per fat	317,0	370,0	360,0	355,0	338,0	385,0	401,0	421,0	423,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Temaboks 2.5. Direkte og indirekte importandeler

Bruken av varer og tjenester kan deles inn i sluttleveringer (konsum, investeringer og eksport) og produktinnsats, som er en produksjonsfaktor (kryssløpninger). En del av sluttleveringene dekkes direkte gjennom import, mens resten leveres fra innenlandske produsenter. I den norske produksjonen benyttes også importert produktinnsats. Den andelen som importert produktinnsats utgjør av en sluttlevering defineres som den indirekte importandelen. Her regner en også inn importert produktinnsats hos underleverandører av produktinnsats. Den totale andelen av import i en sluttlevering er dermed større enn den direkte andelen. Fordi størrelsen på importandelene er forskjellig, vil en gitt endring i en sluttleveringskomponent medføre ulike impulser mot norsk produksjon.

Importandelene beregnes ved å studere virkningen på importen av den enkelte sluttleveringskomponent i en statisk kryssløpsmodell. Dette innebærer at den ikke tar med virkninger av endringer i relative priser, ringvirkninger fra endringer i inntektsopptjening, behov for endret produksjonskapasitet (investeringer) og mulige effekter på renter og valutakurs. Importandelen gjengitt i tabellen er beregnet for 2005, som er det siste året med et endelig nasjonalregnskap. Tilsvarende importandelsberegninger for 2004 ble presentert i utsynet i fjor (ØA 1/2007 s. 29), for 2003 året før (ØA 1/2006 s. 30) og for 1997 og 2002 i Økonomiske Analyser for året 2004 (ØA 1/2005 s. 59-60).

Importandeler

Av hovedgruppene av sluttleveringskategorier er det eksport og offentlig konsum som har de klart laveste direkte importandelene. Når man også tar med den indirekte importen, kommer importandelen for eksport imidlertid nær gjennomsnittet. Offentlig konsum, som i stor grad består av lønnskostnader, fremstår som den komponenten

med klart lavest total importandel. Investeringer har de klart høyeste importandelene, både direkte og totalt.

I likhet med de andre hovedgruppene, er det store forskjeller når man ser på undergrupper av investeringer. De direkte importandelene for investeringer i form av bygninger og anlegg er meget beskjedne. De indirekte importandelene er imidlertid relativt høye, slik at den totale importandelen ikke blir vesentlig lavere enn gjennomsnittet. For investeringer i maskiner, skip, oljeplattformer og biler utgjør den direkte importen over 1/3-del, mens den totale importen utgjør om lag halvparten av disse investeringene. Oppdelt på næringer har utenriks sjøfart den høyeste totale importandelen med 57,8 prosent. I oljevirkosomheten ligger importandelen totalt noe høyere enn gjennomsnittet for investeringer, mens investeringene i offentlig forvaltning ligger klart lavere.

Innenfor husholdningenes konsum er det store variasjoner i importandelene. Nordmenns konsum i utlandet er naturligvis i sin helhet å regne som direkte import. Kjøp av egne transportmidler og «diverse varer» skiller seg ut med høye direkte importandeler. Ettersom det produseres svært få biler i Norge, kan importandelen for egne transportmidler på litt over 37 prosent oppfattes som overraskende lav. Forklaringen ligger i avansen i forhandlerleddene og i det høye avgiftsnivået. Innenfor eksport er det store variasjoner i importandelene. Eksporten fra utenriks sjøfart har høyest importinnhold, noe som henger sammen at det meste av produktinnsatsen er kjøpt utenfor Norge. I den andre enden av skalaen skiller olje og gass seg ut, med liten grad av import. Produktinnsatsen er i svært stor grad produsert innenlands, samt at en stor del av produksjonsverdien består av petroleumsrente (definert i avsnittet om petroleumsinntektene i kapitlet om produksjon og markedsforhold).

Importandeler 2005

	Andel av sluttleveringene	Direkte	Indirekte	Totalt
Samlede sluttleveringer	1,000	10,4	11,9	22,3
Konsum	0,508	13,0	6,8	19,8
Konsum i husholdn. og ideelle org. ¹	0,348	18,3	6,3	24,6
Nærings- og nytelsesmidler	0,056	10,6	11,9	22,5
Energivarer med mer.	0,024	6,2	3,9	10,1
Egne Transportmidler	0,015	35,6	1,6	37,2
Div. varer	0,072	30,1	7,2	37,3
Bolig	0,052	0,3	5,4	5,7
Andre tjenester	0,109	8,9	5,3	14,2
Nordmenns konsum i utlandet	0,019	100,0	0,0	100,0
Offentlig konsum	0,160	1,6	7,8	9,4
Nyinvesteringer	0,146	22,2	13,7	35,9
Etter art:				
Bygninger og anlegg	0,066	0,5	17,5	18,0
Skip	0,008	38,8	19,0	57,8
Øvrige arter	0,072	40,3	9,5	49,8
Etter næring:				
Utvinning og rørtransport	0,038	20,3	18,0	38,3
Utenriks sjøfart	0,007	39,3	18,2	57,5
Fastlands-Norge	0,101	18,3	14,7	33,0
Industri	0,010	35,3	12,9	48,2
Andre vareproduserende næringer	0,007	27,2	14,4	41,6
Off. forvaltning	0,019	12,1	16,9	29,0
Boliger	0,029	0,5	17,5	18,0
Andre tjenesteytende næringer	0,037	30,1	12,1	42,2
Eksport	0,346	1,6	18,7	20,3
Trad. varer	0,095	5,6	24,3	29,9
Olje og gass	0,177	0,0	4,7	4,7
Andre varer	0,003	0,0	27,6	27,6
Utenriks sjøfart med mer	0,045	0,0	47,6	47,6
Andre tjenester	0,026	0,8	15,2	16,0

¹ Husholdningenes konsum er regnet inklusiv korreksjonspostene nordmenns konsum i utlandet samt utlendingers konsum i Norge.

Sistnevnte blir derfor trukket ut av sluttleveransen eksport. Salg av brukt realkapital er også tatt bort fra eksporten.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Utenrikshandel.

Tabell 2.5. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2005- priser. Millioner kroner

	Ujustert		Sesongjustert							
	2006	2007	06.1	06.2	06.3	06.4	07.1	07.2	07.3	07.4
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	864 839	920 527	211 670	215 192	217 574	220 305	226 250	228 884	231 392	234 578
Konsum i husholdninger	828 966	882 728	202 838	206 281	208 556	211 185	217 002	219 539	221 855	224 896
Varekonsum	428 799	461 681	105 128	106 558	108 055	109 311	113 672	114 930	116 528	117 020
Tjenestekonsum	371 049	387 949	90 736	92 294	92 983	94 844	95 265	96 451	97 090	99 083
Husholdningenes kjøp i utlandet	52 544	57 331	12 484	13 214	13 381	13 231	13 924	14 181	14 274	15 065
Utlendingers kjøp i Norge	-23 426	-24 234	-5 511	-5 785	-5 863	-6 201	-5 859	-6 022	-6 037	-6 272
Konsum i ideelle organisasjoner	35 873	37 800	8 833	8 911	9 018	9 121	9 248	9 345	9 538	9 682
Konsum i offentlig forvaltning	398 571	411 256	98 462	99 264	100 039	100 728	101 470	102 335	103 545	103 860
Konsum i statsforvaltningen	207 093	211 220	51 341	51 675	51 882	52 175	52 512	52 628	52 952	53 118
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	179 907	183 006	44 615	44 901	45 080	45 294	45 474	45 597	45 908	46 020
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	27 186	28 214	6 726	6 773	6 802	6 881	7 038	7 031	7 044	7 098
Konsum i kommuneforvaltningen	191 478	200 037	47 122	47 589	48 157	48 554	48 959	49 707	50 593	50 742
Bruttoinvestering i fast realkapital	392 400	430 070	92 463	100 233	98 311	100 941	99 792	104 093	108 799	117 760
Utvinning og rørtransport	90 799	96 794	21 510	22 294	23 616	23 234	21 993	23 685	25 611	25 415
Tjenester tilknyttet utvinning	-259	-1 167	-733	-152	449	178	-403	9	-845	73
Utenriks sjøfart	16 381	22 588	4 247	5 074	4 718	2 306	4 144	4 344	7 184	6 924
Fastlands-Norge	285 479	311 855	67 439	73 017	69 529	75 223	74 058	76 055	76 849	85 349
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	227 167	251 131	54 892	55 639	56 911	59 524	59 898	61 082	63 846	66 551
Næringer	139 305	157 741	33 468	33 887	34 874	36 812	36 689	37 799	40 333	42 869
Industri og bergverk	23 943	29 549	5 226	5 412	6 438	6 558	6 049	6 825	7 936	8 864
Annen vareproduksjon	25 745	27 082	6 059	6 560	6 714	6 385	6 324	7 006	6 862	6 798
Tjenester	89 616	101 110	22 183	21 914	21 722	23 870	24 317	23 968	25 535	27 208
Boliger (husholdninger)	87 862	93 391	21 423	21 752	22 037	22 712	23 209	23 283	23 513	23 681
Offentlig forvaltning	58 312	60 724	12 548	17 379	12 619	15 699	14 160	14 974	13 003	18 798
Lagerendring og statistiske avvik	59 525	46 576	15 788	12 142	17 185	15 785	7 665	14 078	12 184	14 011
Bruttoinvestering i alt	451 924	476 645	108 251	112 375	115 496	116 726	107 457	118 171	120 983	131 771
Innenlandsk sluttanvendelse	1 715 335	1 808 429	418 383	426 831	433 109	437 760	435 178	449 390	455 921	470 209
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	1 548 889	1 643 639	377 572	387 474	387 142	396 256	401 779	407 274	411 786	423 787
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	456 883	471 980	111 010	116 643	112 658	116 427	115 630	117 308	116 548	122 659
Ekspert i alt	872 004	899 772	217 750	216 419	217 025	220 621	225 620	219 460	225 572	228 112
Tradisjonelle varer	243 615	265 540	59 497	61 215	60 724	61 878	64 665	64 704	66 345	69 189
Råolje og naturgass	399 603	389 825	103 466	99 123	99 593	97 716	101 440	94 906	97 975	95 331
Skip, plattform og fly	12 608	12 514	3 287	1 840	3 357	4 124	2 549	3 811	4 073	2 080
Tjenester	216 177	231 893	51 500	54 240	53 350	56 904	56 965	56 038	57 179	61 512
Samlet sluttanvendelse	2 587 339	2 708 201	636 133	643 249	650 134	658 381	660 798	668 850	681 492	698 321
Import i alt	592 414	643 139	141 006	148 007	148 241	154 853	153 627	156 294	161 474	171 720
Tradisjonelle varer	384 920	416 495	93 095	94 747	95 735	101 060	102 344	102 729	103 835	107 441
Råolje og naturgass	1 899	4 660	554	232	235	888	774	1 913	674	1 294
Skip, plattform og fly	14 907	20 258	3 250	5 844	3 808	2 005	2 828	3 274	5 897	8 260
Tjenester	190 688	201 725	44 108	47 183	48 463	50 901	47 682	48 378	51 069	54 725
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	1 994 924	2 065 062	495 127	495 242	501 893	503 528	507 170	512 556	520 019	526 601
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	1 520 691	1 611 731	374 927	377 186	381 981	387 298	392 860	400 372	408 014	411 840
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	474 233	453 331	120 200	118 057	119 912	116 230	114 310	112 184	112 005	114 762
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 296 145	1 373 146	319 610	321 765	324 264	330 296	334 462	340 491	347 307	351 445
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 013 216	1 081 111	249 554	251 202	253 382	258 914	262 513	267 883	273 814	277 520
Industri og bergverk	185 585	194 194	45 207	45 840	46 525	48 064	47 992	47 999	48 724	49 550
Annen vareproduksjon	144 921	155 949	37 133	35 944	35 581	36 069	37 397	38 901	40 416	39 573
Tjenester inkl. boligjenester	682 709	730 968	167 214	169 418	171 277	174 780	177 124	180 982	184 675	188 397
Offentlig forvaltning	282 929	292 035	70 056	70 563	70 882	71 383	71 949	72 609	73 493	73 925
Produktavgifter og -subsidier	224 547	238 585	55 317	55 420	57 717	57 002	58 398	59 880	60 706	60 395

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.6. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2005-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2006	2007	06.1	06.2	06.3	06.4	07.1	07.2	07.3	07.4
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	4,7	6,4	1,7	1,7	1,1	1,3	2,7	1,2	1,1	1,4
Konsum i husholdninger	4,6	6,5	1,7	1,7	1,1	1,3	2,8	1,2	1,1	1,4
Varekonsum	4,1	7,7	1,7	1,4	1,4	1,2	4,0	1,1	1,4	0,4
Tjenestekonsum	4,1	4,6	0,5	1,7	0,7	2,0	0,4	1,2	0,7	2,1
Husholdningenes kjøp i utlandet	13,1	9,1	8,0	5,8	1,3	-1,1	5,2	1,8	0,7	5,5
Utlendingers kjøp i Norge	4,0	3,4	-3,2	5,0	1,3	5,8	-5,5	2,8	0,2	3,9
Konsum i ideelle organisasjoner	6,5	5,4	1,9	0,9	1,2	1,1	1,4	1,0	2,1	1,5
Konsum i offentlig forvaltning	2,9	3,2	1,1	0,8	0,8	0,7	0,7	0,9	1,2	0,3
Konsum i statsforvaltningen	1,7	2,0	0,1	0,7	0,4	0,6	0,6	0,2	0,6	0,3
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	2,5	1,7	0,3	0,6	0,4	0,5	0,4	0,3	0,7	0,2
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	-3,3	3,8	-0,8	0,7	0,4	1,2	2,3	-0,1	0,2	0,8
Konsum i kommuneforvaltningen	4,4	4,5	2,2	1,0	1,2	0,8	0,8	1,5	1,8	0,3
Bruttoinvestering i fast realkapital	7,3	9,6	-7,6	8,4	-1,9	2,7	-1,1	4,3	4,5	8,2
Utvinning og rørtransport	2,9	6,6	-9,0	3,6	5,9	-1,6	-5,3	7,7	8,1	-0,8
Tjenester tilknyttet utvinning	-74,2	351,5	-209,1	-79,3	-395,1	-60,3	-326,4	-102,2	..	-108,6
Utenriks sjøfart	25,3	37,9	-13,0	19,5	-7,0	-51,1	79,7	4,8	65,4	-3,6
Fastlands-Norge	7,6	9,2	-4,8	8,3	-4,8	8,2	-1,5	2,7	1,0	11,1
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	7,0	10,5	-1,6	1,4	2,3	4,6	0,6	2,0	4,5	4,2
Næringer	7,3	13,2	-2,9	1,2	2,9	5,6	-0,3	3,0	6,7	6,3
Industri og bergverk	8,3	23,4	-22,7	3,6	18,9	1,9	-7,8	12,8	16,3	11,7
Annen vareproduksjon	13,8	5,2	12,6	8,3	2,3	-4,9	-0,9	10,8	-2,1	-0,9
Tjenester	5,3	12,8	-0,6	-1,2	-0,9	9,9	1,9	-1,4	6,5	6,6
Boliger (husholdninger)	6,6	6,3	0,5	1,5	1,3	3,1	2,2	0,3	1,0	0,7
Offentlig forvaltning	10,1	4,1	-16,8	38,5	-27,4	24,4	-9,8	5,8	-13,2	44,6
Lagerendring og statistiske avvik	28,1	-21,8	10,2	-23,1	41,5	-8,2	-51,4	83,7	-13,5	15,0
Bruttoinvestering i alt	9,7	5,5	-5,4	3,8	2,8	1,1	-7,9	10,0	2,4	8,9
Innenlandsk sluttanvendelse	5,5	5,4	-0,4	2,0	1,5	1,1	-0,6	3,3	1,5	3,1
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	4,8	6,1	0,3	2,6	-0,1	2,4	1,4	1,4	1,1	2,9
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	3,8	3,3	-1,3	5,1	-3,4	3,3	-0,7	1,5	-0,6	5,2
Eksport i alt	0,4	3,2	0,8	-0,6	0,3	1,7	2,3	-2,7	2,8	1,1
Tradisjonelle varer	6,2	9,0	1,6	2,9	-0,8	1,9	4,5	0,1	2,5	4,3
Råolje og naturgass	-6,6	-2,4	-1,4	-4,2	0,5	-1,9	3,8	-6,4	3,2	-2,7
Skip, plattform og fly	13,5	-0,7	200,4	-44,0	82,5	22,8	-38,2	49,5	6,9	-48,9
Tjenester	8,1	7,3	0,1	5,3	-1,6	6,7	0,1	-1,6	2,0	7,6
Samlet sluttanvendelse	3,8	4,7	0,0	1,1	1,1	1,3	0,4	1,2	1,9	2,5
Import i alt	8,1	8,6	-2,1	5,0	0,2	4,5	-0,8	1,7	3,3	6,3
Tradisjonelle varer	9,6	8,2	3,0	1,8	1,0	5,6	1,3	0,4	1,1	3,5
Råolje og naturgass	-50,9	145,4	-66,6	-58,1	1,2	277,9	-12,9	147,2	-64,8	92,0
Skip, plattform og fly	24,1	35,9	-7,8	79,8	-34,8	-47,4	41,1	15,8	80,1	40,1
Tjenester	5,4	5,8	-9,1	7,0	2,7	5,0	-6,3	1,5	5,6	7,2
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	2,5	3,5	0,6	0,0	1,3	0,3	0,7	1,1	1,5	1,3
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	4,8	6,0	0,7	0,6	1,3	1,4	1,4	1,9	1,9	0,9
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	-4,1	-4,4	0,3	-1,8	1,6	-3,1	-1,7	-1,9	-0,2	2,5
Fastlands-Norge (basisverdi)	4,8	5,9	0,7	0,7	0,8	1,9	1,3	1,8	2,0	1,2
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	5,5	6,7	0,6	0,7	0,9	2,2	1,4	2,0	2,2	1,4
Industri og bergverk	7,1	4,6	2,6	1,4	1,5	3,3	-0,1	0,0	1,5	1,7
Annen vareproduksjon	-0,7	7,6	-1,3	-3,2	-1,0	1,4	3,7	4,0	3,9	-2,1
Tjenester inkl. boligjenester	6,5	7,1	0,5	1,3	1,1	2,0	1,3	2,2	2,0	2,0
Offentlig forvaltning	2,2	3,2	0,9	0,7	0,5	0,7	0,8	0,9	1,2	0,6
Produktavgifter og -subsidier	5,0	6,3	1,1	0,2	4,1	-1,2	2,5	2,5	1,4	-0,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.7. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2005=100**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2006	2007	06.1	06.2	06.3	06.4	07.1	07.2	07.3	07.4
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	102,1	102,8	101,0	102,0	102,6	103,0	102,4	102,4	102,6	103,9
Konsum i offentlig forvaltning	104,2	108,7	102,3	103,9	104,9	105,9	107,1	108,3	109,1	110,3
Bruttoinvestering i fast kapital	104,3	110,3	101,8	103,0	105,8	106,1	108,1	110,1	111,9	110,7
Fastlands-Norge	103,9	109,7	102,2	102,7	105,2	105,4	107,6	108,7	110,9	111,2
Innenlandsk sluttanvendelse	103,1	105,7	101,6	103,0	104,4	103,1	104,9	105,3	105,7	105,7
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	103,0	105,6	101,6	102,6	103,7	104,2	104,5	105,1	105,7	106,9
Eksport i alt	115,3	118,1	115,7	114,6	114,2	116,7	113,9	118,9	114,8	125,0
Tradisjonelle varer	111,4	114,1	106,1	109,5	115,0	116,1	114,2	116,4	112,9	113,5
Samlet sluttanvendelse	107,2	109,8	106,5	106,9	107,6	107,6	108,0	109,8	108,7	112,0
Import i alt	103,3	106,6	100,8	101,0	104,1	107,3	107,3	107,9	105,8	105,5
Tradisjonelle varer	104,7	108,4	102,3	102,1	105,0	109,2	109,3	109,9	107,7	106,8
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	108,4	110,8	108,1	108,7	108,7	107,7	108,2	110,3	109,6	114,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	103,6	106,0	102,3	103,9	104,2	103,9	105,8	105,7	104,9	107,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.8. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2006	2007	06.1	06.2	06.3	06.4	07.1	07.2	07.3	07.4
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,1	0,7	0,5	1,0	0,6	0,4	-0,6	0,0	0,2	1,3
Konsum i offentlig forvaltning	4,2	4,3	1,5	1,6	1,0	1,0	1,2	1,1	0,7	1,2
Bruttoinvestering i fast kapital	4,3	5,8	1,8	1,1	2,7	0,3	1,9	1,8	1,6	-1,1
Fastlands-Norge	3,9	5,5	2,0	0,5	2,5	0,2	2,1	1,0	2,0	0,3
Innenlandsk sluttanvendelse	3,1	2,5	1,3	1,3	1,4	-1,2	1,8	0,3	0,4	0,0
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	3,0	2,5	1,0	1,0	1,0	0,5	0,3	0,5	0,7	1,1
Eksport i alt	15,3	2,4	6,0	-0,9	-0,4	2,2	-2,4	4,4	-3,5	8,8
Tradisjonelle varer	11,4	2,4	2,9	3,2	4,9	1,0	-1,7	2,0	-3,0	0,6
Samlet sluttanvendelse	7,2	2,4	3,0	0,4	0,7	0,0	0,3	1,6	-1,0	3,0
Import i alt	3,3	3,1	0,2	0,2	3,1	3,1	0,1	0,5	-1,9	-0,3
Tradisjonelle varer	4,7	3,5	2,2	-0,3	2,9	4,0	0,0	0,6	-2,0	-0,8
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	8,4	2,3	3,8	0,5	0,0	-0,9	0,4	2,0	-0,7	4,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	3,6	2,3	1,0	1,6	0,2	-0,3	1,8	-0,1	-0,7	2,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.16. Temabokser i Konjunkturtendensene. 2004-2007

ØA 6/2007

- Virkninger på norsk økonomi av et kraftigere internasjonalt tilbakeslag, 22-23.

ØA 4/2007

- Uro i internasjonale finansmarkeder, 9.
- Betydningen av renta i boligmarkedet, 15.

ØA 3/2007

- Virkninger av å "følge" handlingsregelen, 11.
- Virkninger av økt arbeidsinnvandring, 20-21.

ØA 1/2007

- Betydningen av internasjonale priser for norsk økonomi, 21.
- Kraftmarkedet framover, 22.
- Direkte og indirekte importandeler, 29.

ØA 6/2006

- Valutakursen med Norges Banks rentebane og SSBs modeller, 11.
- Betydningen av nedgangen i ledighet for lønnsvekst og inflasjon, 19.

ØA 1/2006

- Alternativ lønnsvekstberegning, 20.
- Utsiktene i kraftmarkedet framover, 22.
- Konjunkturtrekk i norsk økonomi i de siste 25 årene, 28-29.
- Direkte og indirekte importandeler, 30.

ØA 6/2005

- Virkninger av høyere rente, 11.
- Sykefravær og lønnsinntekter, 19.
- Lønnsvekst i lys av industribedriftenes lønnsomhet, 20.

ØA 4/2005

- Hva skjer dersom handlingsregelen ikke følges?, 11.
- Forklaringsfaktorene bak valutakursutviklingen de senere år, 13.

ØA 3/2005

- Virkningen av en sterkere krone, 14.

ØA 1/2005

- Utsiktene i kraftmarkedet framover, 21.
- Noen viktige drivkrefter bak konjunkturutviklingen 2000-2008, 22-23.

ØA 6/2004

- Virkningen av økte oljeinvesteringer i 2005-2007, 13.
- Husholdningenes formuesplassering, 14.
- Nye EU-land: Statistikk om arbeidsinnvandring, 18.
- Redusert sykefravær, 20.
- Fortsatt internasjonal oppgang – en alternativ prognosebane, 22-23.

ØA 4/2004

- Norges Banks utfordring, 13.
- Virkninger av en "normalisering" av pengemarkedsrentene, 23.
- På vei mot inflasjonsmålet – også i modellarbeidet, 24-25

ØA 3/2004

- En oljesmurt alternativbane, 22-24.

ØA 1/2004

- Kraftmarkedet i 2003 og utsiktene framover, 24.